

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Τόμος 5ος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας:

A. B. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

Εξώφυλλο και κοσμήματα:

ΤΑΣΟΣ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

**Η συγγραφή και η επιστημονική
επιμέλεια του βιβλίου
πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

**ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ**

Α' Β' Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 5ος

Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε. = νέα ελληνική γλώσσα

πβ. = παράβαλε

βλ. = βλέπε

ενν. = εννοείται

κ.τ.ό. = και τα όμοια

κ.ε. = και εξής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

180 Τα λόγια κάποιου προσώπου μπορούν να φτάσουν σ' εμάς από το συγγραφέα ενός αρχαίου κειμένου:

α) άμεσα ή σε ευθύ λόγο, δηλαδή ακριβώς όπως έχουν ειπωθεί από το ίδιο το πρόσωπο, χωρίς καμιάν αλλαγή, ή μόνο με πρόταξη ή παρεμβολή των λέξεων: λέγει, εἶπε, φησί, ἔφη, ἔρωτᾷ, ἠρώτησε ή ἤρετο κ.τ.ό. αλλά σε λόγο ανεξάρτητο:

Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν·
οὐκ ἐξ ἴσου, ὧ̃ Ξενοφῶν, ἐσμέν·

σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὄχῃ, ἐγὼ
δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπί-
δα φέρων (= δεν είμαστε στην
ίδια μοίρα· γιατί εσύ πηγαίνεις
έφιππος, ενώ εγώ κουράζομαι
πολύ μεταφέροντας την ασπί-
δα).

**β) έμμεσα ή σε πλάγιο λόγο, δη-
λαδή με κάποιες αλλαγές στη φρά-
ση και με εξάρτηση από ένα ρήμα
όπως: λέγω, φημί, έρωτῶ, κελεύω
κ.τ.ό.:**

Λέγει ὡς ὑβριστής είμι (ευθύς
λόγος: Ὑβριστής εἶμι).

Κῦρος έφη πάντα ποιήσειν (ευ-
θύς λόγος: Πάντα ποιήσω).

Άρίστιππος Σωκράτη ήρετο εἶ-
τι εἰδείη ἀγαθόν (ευθύς λόγος:

Οἷσθά τι ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;).
Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς
πύλας (ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε
τὰς πύλας).

181 Ο πλάγιος λόγος εξαρτάται
από ρήματα συνήθως, λεκτικά,
ερωτηματικά, κελευστικά, καθώς
και από ρήματα βουλητικά, αισθητι-
κά, γνωστικά ή δοξαστικά.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

182 Ο ευθύς λόγος τρέπεται στον
πλάγιο με τις ακόλουθες μεταβολές:

§§181,182 **7 / 164**

1. οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:

α) σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις ύστερα από ρήματα λεκτικά (λέγω, διδάσκω κτλ.), γνωστικά (γιγνώσκω, οἶδα κτλ.), αισθητικά (αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὀρῶ κτλ.):

ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ.

πλάγιος λόγος: Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἶμι.

ευθύς λόγος: Πάντες εἰώθασιν πλείω χάριν ἔχειν τοῖς

ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν (= ὅλοι συνήθως χρωστούν μεγαλύτερη χάρη σ' ὅσους τους επαινοῦν παρά σε ὅσους τους συμβουλεύουν).

πλάγιος λόγος: Οἶδ' ὅτι πάντες

εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς
ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλεύου-
σιν.

ευθύς λόγος: Οἱ Ἕλληνες νικῶσιν.
πλάγιος λόγος: Βασιλεὺς ἤκουσεν
ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

**β) σε ειδικὰ ἀπαρέμφατα, ὅστε-
ρα ἀπὸ ρήματα λεκτικά (φημί, ὑπι-
σχυνοῦμαι κτλ.), δοξαστικά (οἶομαι,
ἡγοῦμαι κτλ.):**

ευθύς λόγος: Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδός.
πλάγιος λόγος: Οἱ ἡγεμόνες οὐ φα-
σιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.

ευθύς λόγος: Οἱ ἀχάριστοι καὶ περὶ
θεοῦς ἂν ἀμελῶς ἔχοιεν (= θα
ἀμελοῦσαν).

πλάγιος λόγος: Οἱ Πέρσαι οἴονται

τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς
ἂν ἀμελῶς ἔχειν.

**γ) σε κατηγορηματικές μετο-
χές, ὕστερα ἀπὸ ρήματα αισθητι-
κά, γνωστικά καὶ ρήματα που ση-
μαίνουν ἀγγελία (ἀγγέλλω, δηλῶ
κ.τ.ό.):**

ευθύς λόγος: Κῦρος ἐν Κιλικία ἐστίν.

**πλάγιος λόγος: Ἀβροκόμας ἤκουσε
Κῦρον ἐν Κιλικία ὄντα.**

**ευθύς λόγος: Φίλιππος Ἡραῖον
τειχος πολιορκεῖ.**

**πλάγιος λόγος: Ἀπηγγέλθη Φίλιπ-
πος Ἡραῖον τειχος πολιορκῶν.**

2. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας

μετατρέπονται σε τελικά **απαρέμ-
φρατα** ύστερα από ρήματα κελευ-
στικά (κελεύω), απαγορευτικά (ἀπα-
γορεύω), ευχετικά (εὔχομαι) κ.τ.ό.:

ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας
πλάγιος λόγος: Μειδίας ἐκέλευσεν
ἀνοῖξαι τὰς πύλας

ευθύς λόγος: Μηδεὶς βαλλέτω.

πλάγιος λόγος: Ἀστυάγης ἀπηγό-
ρευε μηδένα βάλλειν.

ευθύς λόγος : Εὐτυχῆσειε Κῦρος.

πλάγιος λόγος: Οἱ στρατιῶται
ἠὔχοντο Κῦρον εὐτυχῆσαι.

3. Οι κύριες ερωτηματικές προτά-
σεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέ-
πονται σε δευτερεύουσες ερωτη-
ματικές προτάσεις (πλάγιες ερω-
τήσεις), ύστερα από τα ρήματα

ἔρωτῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ,
ἐπιμελοῦμαι κ.τ.ό. (βλ. §159 κ.ε.):

ευθύς λόγος: οἴσθ' ἀτι, ὦ Σώκρατες,
ἀγαθόν;

πλάγιος λόγος: Ἀρίστιππος Σωκρά-
τη ἤρετο εἴ τι εἶδειη ἀγαθόν.

ευθύς λόγος: ἠδίκηκά τινά τι;

πλάγιος λόγος: ἀναλογίζεται καὶ
σκοπεῖ εἴ τινά τι ἠδίκηκε.

**4. Οι δευτερεύουσες προτάσεις πα-
ραμένουν δευτερεύουσες και**

**α) ὕστερα ἀπὸ ρῆμα παροντικοῦ
χρόνου διατηροῦν και στον πλά-
γιο λόγο τον ἴδιο χρόνο και την ἴδια
ἐγκλιση που εἶχαν στον ευθύ, με
ἀλλαγὴ αν χρειάζεται του προσώ-
που του ρήματος:**

**ευθύς λόγος: Εἴ μὴ ποιήσετε
ταῦτα, ἔκσπονδοὶ ἔσεσθε.**

**πλάγιος λόγος: ἀπαγγέλλετε δ'
αὐτοῖς ὅτι, εἴ μὴ ποιήσῃ
ταῦτα, ἔκσπονδοὶ ἔσονται.**

**ευθύς λόγος: Ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς
ᾧν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν
ἔχει.**

**πλάγιος λόγος: Λέγουσιν ὡς, ἐπει-
δὴν τις ἀγαθὸς ᾧν τελευτήσῃ,
μεγάλην τιμὴν ἔχει.**

**ευθύς λόγος: Ἴνα αὐτοὺς παύσω
ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην,
οὕτως εἴρηκα περὶ αὐτῶν.**

**πλάγιος λόγος: Λέγει ὅτι ἴνα
αὐτοὺς παύσῃ ταύτην ἔχοντας
τὴν γνώμην, οὕτως εἴρηκε περὶ
αὐτῶν.**

β) ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου διατηρούν τη δυνητική οριστική και τη δυνητική ευκτική, αλλά την απλή οριστική ή την υποτακτική τη μετατρέπουν σε ευκτική του πλάγιου λόγου:

ευθύς λόγος: Δέξιππον οὐκ ἐπαινῶ,
εἰ ταῦτα πεποίηκεν.

πλάγιος λόγος: Κλέανδρος εἶπεν ὅτι
Δέξιππον οὐκ ἐπαινοίη, **εἰ ταῦτα
πεποιηκῶς εἶη.**

ευθύς λόγος: Μανθάνομεν ἃ οὐκ
ἐπιστάμεθα.

πλάγιος λόγος: Ἀπεκρίνατο ὅτι μαν-
θάνοιεν ἃ οὐκ ἐπίσταιντο.

ευθύς λόγος: Ἐπὶ ἀν διαβῶμεν ἐκ
τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν
κρίσιν ποιήσομεν.

πλάγιος λόγος: Ἀγησίλαος ἔφη,
ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας
εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποι-
ήσειν.

183 Ἀλλά και ὕστερα ἀπὸ ρή-
μα παρελθοντικοῦ χρόνου μπορεῖ
να διατηρηθεῖ στον πλάγιο λόγο η
απλή οριστική και η υποτακτική, αν
το περιεχόμενο της δευτερεύουσας
προτάσεως φανερώνει γνώμη του
υποκειμένου της προτάσεως και
ὄχι του συγγραφέα ἢ αν τονίζεται
κάτι ως βέβαιο ἢ με ἔμφαση:

ευθύς λόγος: Τοῦτο σκεπτόν ἐστί,
τίς κτήσις δικαία ἐστίν.

πλάγιος λόγος: Τοῦτ' ἔφη σκεπτόν
εἶναι, τίς κτήσις δικαία ἐστίν

(η πλάγια ερωτηματική πρότα-
ση: τίς κτήσις... μεταφέρει ακρι-
βώς τη γνώμη του υποκειμένου
της κύριας προτάσεως: τοῦτο
ἔφη...).

**ευθύς λόγος: Ἀπίωμεν ἐπὶ τὸ στρα-
τόπεδον, μὴ τις ἐπίθεσις γένη-
ται (= ας πάμε στο στρατόπεδο
μήπως...),**

**πλάγιος λόγος: Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέ-
ναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον μὴ τις
ἐπίθεσις γένηται (η ενδοιαστι-
κή πρόταση μένει αμετάβλητη,
για να τονιστεί ως βέβαιος ο
κίνδυνος),**

**ευθύς λόγος: Ἐὰν μοι δῶτε τριάκο-
ντα Σπαρτιατῶν, διαβήσομαι εἰς
τὴν Ἀσίαν.**

**πλάγιος λόγος: Ἀγησίλαος ὑπέ-
στη (= υποσχέθηκε), ἐὰν δῶσιν
αὐτῷ τριάκοντα Σπαρτιατῶν,**

διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν (= αν, ὅπως ἔλεγε, του δώσουν...· μεταφέρονται τα λόγια του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: Αγησίλαος).

ευθύς λόγος: Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίοις, ἢν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν.

πλάγιος λόγος: Προεῖπον αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίοις, ἢν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν (καὶ ἐδῶ ἡ υποθετικὴ πρόταση: ἢν μὴ... πλέωσιν μεταφέρει με ἔμφαση τα λόγια του υποκειμένου του ρ. προεῖπον).

Πίνακας 15

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Καμιά εξάρτηση	Εξάρτηση από ρήματα: Λεκτικά, ερωτηματικά, κελευ- στικά, και βουλητικά, αισθη- τικά, γνωστικά, δοξαστικά
Κύριες προτάσεις κρίσεως	Ειδικές προτάσεις Ειδικό απαρέμφατο Κατηγορηματική μετοχή

Κύριες προτάσεις
επιθυμίας

Τελικό απαρέμφατο

Ευθείες
ερωτήσεις

Πλάγιες ερωτήσεις

Δευτερεύουσες
προτάσεις

Δευτερεύουσες προτάσεις

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

184 Σχήματα λόγου λέγονται οι ιδιορρυθμίες του λόγου που αναφέρονται, όπως και στη ν.ε., α) στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, β) στη γραμματική συμφωνία των λέξεων, γ) στην πληρότητα του λόγου ως προς τον αριθμό των λέξεων και δ) στη σημασία των λέξεων σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

185 1. Η σειρά των λέξεων στις κύριες προτάσεις κρίσεως, όταν δεν τονίζεται ιδιαίτερα καμιά λέξη, συνήθως είναι:

Υ - Ρ - Κ

Υ - Ρ - Α

Υ - Ρ - Α - Ε

(Υ = υποκείμενο, Ρ = ρήμα, Κ = κατηγορούμενο, Α = αντικείμενο, Ε = επιρρηματικός προσδιορισμός).

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Κῦρος δίδωσι τῷ Ἀριστίππῳ μισθόν.

Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ

κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

186 Αλλά η σειρά αυτή δεν τηρείται:

α) με τα ρήματα: δοκεῖ μοι, όταν σημαίνει αποφασίζω, και εἰμί, ὅταν σημαίνει υπάρχω, που μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως:

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ
(= αποφάσισε η βουλή και ο δήμος).

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν (= υπήρχε στο στράτευμα κάποιος Ξενοφώντας) και

β) κυρίως όταν μια λέξη στην πρόταση χρειάζεται να τονιστεί ιδιαίτερα (ἐμφαση) και η οποία μπαίνει

§186 **23 / 169 - 170**

επίσης στην αρχή της προτάσεως:

**Ἦδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν
(τονίζεται ο Ε).**

**Πρόξενον τὸν Βοιωτίον ἐκέ-
λευσε παραγενέσθαι (τονίζεται
το Α).**

**Καὶ ἐποίουν οὕτως οὔτοι (τονί-
ζεται το Ρ).**

Επίσης η σειρά των λέξεων α-
λλάζει για λόγους αισθητικούς, ρυθ-
μικούς (λ.χ. στην ποίηση) κτλ.

**2. Το ρήμα σε μια δευτερεύουσα
πρόταση μπορεί να αποχωριστεί
από τη λέξη (λ.χ. το σύνδεσμο) που
εισάγει τη δευτερεύουσα πρόταση
και να μπει στο τέλος της προτάσε-
ως, πράγμα που δε συμβαίνει συ-
νήθως στα ν.ε.:**

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως
ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν
βίον διάγωμεν.

(π.β. ν.ε. για να περνάμε τη
ζωή μας με πάμπολλα αγαθά).

Ἵστε δ' αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο,
Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυ-
χεν ὢν.

(ν.ε. ὅταν ἐγίνε αυτή η μάχη).

Ἵσθηοντο οἱ Ἕλληνες ὅτι βασι-
λεὺς ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη.

(ν.ε. ὅτι ο βασιλιάς ἦταν στα
σκευοφόρα).

187 Αλλά οι γενικοί κανόνες ως
προς τη σειρά των λέξεων δεν τη-
ρούνται επίσης και σε άλλες περι-
πτώσεις και έτσι δημιουργούνται τα
ακόλουθα σχήματα:

α) το υπερβατό:

Εὖ πράγμα **συντεθὲν** ὄψεσθε
(αντί: εὖ συντεθὲν πράγμα ὄψε-
σθε) (= θα δείτε).

Μὴ λέγετε ὡς ὑφ' **ἐνὸς** τοιαῦτα
πέπονθ' ἢ Ἐλλάς **ἀνθρώπου**
(αντί: μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς
ἀνθρώπου τοιαῦτα πέπονθ' ἢ
Ἐλλάς) (= ἔχει πάθει η Ελλάδα).

Το σχῆμα αυτό, ὅπως και στη
ν.ε., δημιουργεῖται, ὅταν ανάμεσα
σε δύο λέξεις με στενή λογική σχέ-
ση παρεμβάλλονται μια ἢ περισσό-
τερες λέξεις (πβ. ν.ε. πίνω το ωριο-
στάλαχτο της πλάκας το φαρμάκι).

β) το πρωθύστερο:

Λέγω τὴν Ἐρεχθέως **τροφὴν** καὶ

γένεσιν (αντί: λέγω τὴν Ἐρεχθέως γένεσιν καὶ τροφήν).

Στο σχήμα αυτό λέγεται πρώτο εκείνο που χρονολογικά και λογικά είναι δεύτερο (πβ. ν.ε. ξεντύθη ο νιος, ξεζώστηκε και στο πηγάδι μπήκε).

γ) το χιαστό:

Περὶ πλείονος ποιοῦ **δόξαν** πολλὴν ἢ **πλοῦτον** μέγαν· **ὁ μὲν** γὰρ θνητὸς, **ἡ δὲ** ἀθάνατος.

Στο σχήμα αυτό δύο λέξεις ή δύο φράσεις που σχετίζονται με δύο προηγούμενες εκφέρονται με σειρά αντίστροφη (ὁ μὲν αναφέρεται στη λέξη πλοῦτον, ἡ δὲ στη λέξη δόξαν). Ἐτσι σε μια σχηματική παράσταση οι λέξεις ή οι φράσεις βρίσκονται μεταξύ τους σε σχήμα Χ:

§187

27 / 170 - 171

δόξαν πλοῦτον
ὁ μὲν ἢ δέ

(πβ. ν.ε. ὅταν σε βλέπω χαίρομαι, λυπούμαι ὅταν σε χάνω).

δ) ο κύκλος:

Σοὶ ἦν κλέπτης ὁ πατήρ, εἶπερ ἦν ὅμοιος σοί.

Στο σχήμα αυτό μια πρόταση ή μια περίοδος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη.

(πβ. ν.ε. μοναχή το δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή).

ε) η παρονομασία ή παρήχηση ή το ετυμολογικό σχήμα:

Τυφλὸς τὰ τ' ὤτα τόν τε νοῦν τὰ
τ' ὄμματ' εἶ (= εἶσαι τυφλός και
στα αυτιά και στο νου και στα
μάτια).

Το σχήμα αυτό δημιουργείται,
ὅταν λέξεις ομόηχες τοποθετούνται
η μια κοντά στην άλλη.

(πβ. ν.ε. τρανή λαλιά, τρόμου
λαλιά, ρητή κατά το Κάστρο).

**στ) το ομοιοτέλετο ή ομοιοκατά-
ληκτο:**

Τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ἐπω-
λεῖτε (= πουλούσατε), τοῖς ἐνα-
ντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χώραν
μου κακῶς ἐποιεῖτε.

Στο σχήμα αυτό δύο ή περισσότε-
ρες προτάσεις τελειώνουν με λέ-
ξεις ομοιοκατάληκτες.

(πβ. ν.ε. Και βογκάει και βαριά μοιρολογάει. Το σχήμα αυτό (ομοιοκαταληξία ή ρίμα) είναι συχνότατο στην παραδοσιακή νεοελληνική ποίηση).

ζ) το ασύνδετο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἔω-
θοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον,
ἀπέθνησκον.

Ασύνδετο είναι το σχήμα, όταν παραθέτονται προτάσεις ή όμοιοι όροι προτάσεων χωρίς συνδέσμοις (βλ. και §143α)

(πβ. ν.ε. το τουφέκι ανάβει,
αστράφτει, λάμπει, κόφτει το
σπαθί).

η) το πολυσύνδετο:

Ἄλλὰ καὶ μισεῖ τις ἐκεῖνον καὶ
δέδιεν (= φοβάται), ὧ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, καὶ φθονεῖ.

Αντίθετα με το ασύνδετο στο
πολυσύνδετο σχήμα περισσότεροι
από δύο όμοιοι όροι προτάσεως
ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με
συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς
συνδέσμους.

(πβ. ν.ε. οι κλέφτες επροσκύνη-
σαν και γίνηκαν ραγιάδες,
κι άλλοι φυλάγουν πρόβατα κι
άλλοι φυλάγουν γίδια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

188 Από αυτά τα σχήματα τα πιο συνηθισμένα είναι τα ακόλουθα:

1. Το σχήμα κατά το νοούμενο («κατά σύνεσιν»)

Τὸ στρατόπεδον ἐν αἰτία ἔχον-
τες (= κατηγορώντας) τὸν Ἄγιν
ἀνεχώρουν,
Ὁ ὄχλος ἠθροίσθη θαυμάζο-
ντες καὶ ἰδεῖν βουλόμενοι.
Στο σχήμα αυτό η σύνταξη δεν

ακολουθεί το γραμματικό τύπο της λέξεως αλλά το νόημά της. Το υποκείμενο τό στρατόπεδον συμφωνεί με τη μετοχή ἔχοντες και το ρήμα ἀνεχώρουν, με βάση όχι το γραμματικό τύπο αλλά το νόημά του (τό στρατόπεδον = οἱ στρατιῶται).

Επίσης και: ὁ ὄχλος = οἱ ἄνθρωποι.
(πβ. ν.ε. ο κόσμος χτίζουν εκκλησιές).

2. Το σχήμα συμφύρσεως (σύμφυρση)

Ἄλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου
ἀπέδρασαν.

Η σύμφυρση δημιουργείται από την ανάμειξη δύο φράσεων που έρχονται συγχρόνως στο νου του συγγραφέα:

α' φράση: Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν,

β' φράση: Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα.

(πβ. ν.ε. ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε, αντί: ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύει...).

3. Το σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο)

α) Ἐπιπεσῶν (= ὅταν ὀρμησε) τῆς Φαρναβάζου στρατοπεδεία τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον (= σκοτώθηκαν)· αντί: ἐπιπεσόντος... πολλοὶ ἔπεσον, ἢ ἐπιπεσῶν... πολλοὺς ἀπέκτεινε.

β) Ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον

ἀπηλλαγμένος πολλῶν πραγμάτων (= ἦταν δυνατό να νοικιάσει το σπίτι και να απαλλαγεί από πολλές ενοχλήσεις)· αντί: ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένῳ πολλῶν κτλ.

Στο σχήμα αυτό οι λέξεις σε μια πρόταση δεν ακολουθούν από συντακτική άποψη τα προηγούμενα. Συχνά το ανακόλουθο βρίσκεται σε συντάξεις με μετοχή:

α) μια μετοχή απόλυτη εκφέρεται σε ονομαστική πτώση, αντί σε γενική σύμφωνα με το συντακτικό κανόνα (βλ. §103), και λέγεται ονομαστική απόλυτη (παράδ. α)

β) μια μετοχή συνημμένη εκφέρεται σε ονομαστική αντί σε μια πλάγια πτώση, όπως θα έπρεπε για να συμφωνήσει με την πτώση του υποκειμένου της (παράδ. β).

(πβ. ν.ε. Τρεις βίγλες θα του βάλω,/τρεις βίγλες τρεις βιγλάτορες/ και οι τρεις αντρειωμένοι' αντί: και τους τρεις αντρειωμένους. Εγώ δε με νοιάζει διόλου' αντί: εμένα δε με νοιάζει...).

4. Το σχήμα του καθολικού και του μερικού («καθ' όλον και μέρος»)

Οί στρατηγοί βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο (= απολογήθηκε)' αντί: τῶν στρατηγῶν ἕκαστος βραχέα ἀπελογήσατο.

Σ' αυτό το σχήμα ένας όρος μιας προτάσεως αντί να μπει σε γενική διαιρετική, συμφωνεί με την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει.

(πβ. ν.ε. πηγαίνει τον κατήφορο, την άκρη το ποτάμι, αντί: την άκρη του ποταμιού' επίσης: πβ.: εμείς, ο καθένας έχει τη γνώμη του, αντί: από μας ο καθένας...).

5. Το σχήμα έλξεως (έλξη)

Αί Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλεῖτο
αντί: ἐκαλοῦντο.

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε· αντί: τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε.

Ὅλοιο μήπω, πρὶν μάθοιμι

(= μακάρι να μη χαθείς, πριν να μάθω)· αντί: ὄλοιο μήπω, πρὶν ἂν μάθω.

Ἐλξη υπάρχει, όταν ένας όρος της προτάσεως έλκεται, δηλαδή ακολουθεί κάποιον άλλον όρο και συμφωνεί μαζί του στην πτώση ή γενικά στον τύπο με παράβαση του συντακτικού κανόνα (βλ. και §118, 4 και §174γ)

(πβ. ν.ε. να 'χα τον ουρανό χαρτί, τη θάλασσα μελάνι, να σου 'γραφα τα πάθη μου και πάλε να μη φτάνει· αντί: να σου γράψω τα πάθη μου...).

6. Το σχήμα υπαλλαγής (υπαλλαγή)

**Θάσιον οίνου σταμνίον· αντί:
Θασίου οίνου σταμνίον.**

Ένας επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική που προσδιορίζει, αλλά με το ουσιαστικό το οποίο προσδιορίζεται από τη γενική.

**(πβ. ν.ε. τ' αντρειωμένα κόκαλα
ξεθάφτε του γονιού σας· αντί τα
κόκαλα του αντρειωμένου γονιού σας).**

7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη)

Δημοκρατίαν γε οἴσθα τί ἔστι·

αντί: οἷσθά γε τί ἐστι δημοκρα-
τία.

Το υποκείμενο της εξαρτημένης
προτάσεως (δημοκρατία) προλαμ-
βάνεται, λαμβάνεται πιο πριν στη
φράση, και μπαίνει ως αντικείμενο
στην κύρια πρόταση (οἷσθα).

(πβ. ν.ε. σε ξέρω τι άνθρωπος
είσαι, αντί: εσύ ξέρω τι άνθρω-
πος είσαι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

189 Στον αρχαίο λόγο χρησιμοποιούνται, όπως και στη ν.ε., άλλοτε λιγότερες και άλλοτε περισσότερες λέξεις από όσες λογικά χρειάζονται. Το σχήμα που δημιουργείται από τη χρήση λέξεων λιγότερων από τις κανονικές λέγεται **έλλειψη**, ενώ από τη χρήση λέξεων περισσότερων λέγεται **πλεονασμός**.

Περιπτώσεις ελλείψεως βλ. και §§19-22.

1. Βραχυλογία

Μία μορφή ελλείψεως είναι η βραχυλογία. Στο σχήμα αυτό παραλείπονται λέξεις που αναπληρώνονται εύκολα.

Είδη βραχυλογίας:

α) Το σχήμα από κοινού

Οὔτος τροφῆς οὐδὲν δεῖται
(= δε χρειάζεται), ἐγὼ δὲ δέομαι·
αντί: ἐγὼ δὲ δέομαι
τροφῆς.

Φράζει ἄ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἄ μή·
αντί: καὶ ἄ μή δεῖ ποιεῖν.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα ακριβώς η ίδια.

(πβ. ν.ε. Αυτός δεν έχει ανάγκη,

εγώ όμως έχω. Κανείς δε μας φέρθηκε όπως αυτός).

β) Το σχήμα εξ αναλόγου

Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοὺς ἄλλους παρήνει (= συμβούλευε) (ενν. ποιεῖν).

Οὗτος μὲν ὕδωρ, ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω· ἀντί: ὕδωρ πίνει.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα (ή και από τα επόμενα) όχι όπως είναι εκεί αλλά αλλαγμένη στον αριθμό, στην πτώση, στο πρόσωπο κτλ.

(πβ. ν.ε. δεν έγινε η δουλειά όπως περίμενα, ενν. να γίνει).

γ) Το ζεύγμα

Ἔδουσί τε πίονα μῆλα οἶνόν τ'

ἔξαιτον (= τρώνε παχιά αρνιά και εκλεκτό κρασί)· αντί: οἶνον τ' ἔξαιτον πίνουσι.

Εδώ δύο αντικείμενα ή προσδιορισμοί αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, ενώ λογικά το ένα από αυτά ή ο ένας απ' αυτούς θα ταίριαζε σε ένα άλλο ρήμα.

(πβ. ν.ε. να τον ποτίσω κρύο νερό και δροσερό χορτάρι).

2. Πλεονασμός

Τα είδη του πλεονασμού είναι:

α) το σχήμα παραλληλίας («εκ παραλλήλου»)

Ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Σ' αυτό το σχήμα ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και καταφατικά και αποφατικά (αρνητικά).

(πβ. ν.ε. να σωπαίνεις και να μη μιλάς).

β) η περίφραση

Ίτε παῖδες Ἑλλήνων ἀντί: ἴτε Ἑλληνες.

Περίφραση έχουμε, όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ θα μπορούσε να εκφραστεί με μία.

(πβ. ν.ε. ο Γέρος του Μοριά ἀντί: ο Κολοκοτρώνης).

Συχνές είναι στην αρχ. ελληνική οι περιφράσεις με ρήματα και αφηρημένα ουσιαστικά, όπως:

λόγον ποιῶμαι, αντί: λέγω·
ἐπιμέλειαν ποιῶμαι, αντί: ἐπιμε-
λοῦμαι·
τιμὴν ἔχω, αντί: τιμῶμαι·
ἔπαινον ἔχω, αντί: ἐπαινοῦμαι
κτλ.

γ) το σχῆμα ἓνα με δύο («ἓν διά δυσὶν»)

Ἔνοπλος ἔπ' αὐτὸν ἐπενθρῶσκει
πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γε-
νέτας (= ορμᾶ οπλισμένος ενα-
ντίον του με φωτιά και αστρα-
πές ο γιος του Δία) αντί: πυρφό-
ροις στεροπαῖς.

Σ' αυτό το σχῆμα μιά έννοια εκ-
φράζεται με δύο λέξεις που συνδέο-
νται με το καί ή τέ-καί, ενώ λογικά η

μία απ' αυτές αποτελεί προσδιορισμό της άλλης' έτσι το ένα παρουσιάζεται σαν δύο.

(πβ. ν.ε. αστροπελέκι και φωτιά να πέσει στις αυλές σου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ἢ ΦΡΑΣΕΩΝ

190 Και στην αρχαία γλώσσα, όπως και στη ν.ε., πολλές λέξεις δε χρησιμοποιούνται πάντοτε με την αρχική τους σημασία, αλλά παράλληλα μ' αυτήν αποκτούν και άλλες. Από τις αλλαγές αυτές της σημασίας των λέξεων προέρχονται μερικά σχήματα λόγου, που λέγονται και λεκτικοί τρόποι, όπως:

α) Η μεταφορά

Θυμὸς σιδηροῦς (= ψυχὴ σκληρὴ).

‘Υφραίνω δόλον (= ετοιμάζω δόλο).

Στη μεταφορά η σημασία της λέξεως γίνεται ευρύτερη, δηλαδή επεκτείνεται και μεταφέρεται από τη μια έννοια στην άλλη.

(πβ. ν.ε. σιδερένια γροθιά).

β) Το σχήμα κατεξοχήν

τό ἄστυ αντί: αἱ Ἀθῆναι (αρχικά ἄστυ= κάθε πόλη),

ὁ ἰσθμός αντί: ὁ ἰσθμός τῆς Κορίνθου (αρχικά ἰσθμός = κάθε ἰσθμός).

Σ’ αυτό το σχήμα η σημασία της λέξεως γίνεται στενότερη, δηλαδή περιορίζεται και σημαίνει μια μόνο ορισμένη έννοια.

(πβ. ν.ε. η Πόλη = η Κωνσταντινούπολη).

γ) Η σημασιολογική φθορά της λέξεως

Κάποτε η σημασία μιας λέξεως φθείρεται, δηλαδή ενώ αρχικά σημαίνει κάτι καλό, καταλήγει να σημαίνει κάτι κακό:

εὐήθης = μωρός, ανόητος, ενώ αρχικά σημαίνει τον καλό άνθρωπο, αυτόν που έχει καλή ήθη (εὖ-ἥθος).

(πβ.: η αρχαία λέξη ἀγαθός στη ν.ε. σημαίνει κουτός).

191 Επίσης από τις ποικίλες χρήσεις των λέξεων ως προς τη σημασία τους υπάρχουν και άλλα

σχήματα λόγου (ή λεκτικοί τρόποι)
όπως:

1. Η συνεκδοχή

- α) Ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ ἀντί: οἱ Συρακόσιοι πολέμιοι Ἀθηναίοις (πβ. ν.ε. ο Ἕλληνας εἶναι φιλότιμος).
- β) Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= μένουν στα σπίτια οἱ ἀρρωστοί)· ἀντί: σκηνοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις (πβ. ν.ε. στις μεγάλες πόλεις υπάρχει κρίση στέγης, ἀντί: κρίση σπιτιού).
- γ) Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο· ἀντί: τὰ ὄπλα κατέθεντο. (πβ. ν.ε. μας ἔκανε δῶρο μια

πορσελάνη, αντί: ένα αντικείμενο από πορσελάνη).

δ) Πλήσον κρατήρα μελίσης (= γέμισε τον κρατήρα με μέλισσα)·
αντί: πλήσον κρατήρα μέλιτος.
(πβ. ν.ε. κάνει μου αύριο ένα τηλέφωνο, αντί ένα τηλεφώνημα).

Κατά τη συνεκδοχή χρησιμοποιείται:

- α) το ένα αντί για πολλά ομοειδή,
- β) το μέρος ενός συνόλου αντί για το σύνολο,
- γ) το υλικό αντί για το πράγμα που έγινε απ' αυτό το υλικό,
- δ) εκείνο που παράγει αντί για κείνο που παράγεται.

2. Η μετωνυμία

α) ὁ Ὅμηρος ἀντί: τὰ Ὀμήρου ἔπη,
ὁ Ἥφαιστος ἀντί: τὸ πῦρ (ὡς
θεός της φωτιάς).

(πβ. ν.ε. μας διάβασε Μακρυ-
γιάννη, ἀντί: Απομνημονεύμα-
τα του Μακρ.).

β) Εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον·
ἀντί: εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεαταί.

(πβ. ν.ε. θα παρελάσει σε λίγο
το Β΄ Λύκειο, ἀντί: οἱ μαθητές
καὶ οἱ μαθήτριες του Β΄ Λυκεί-
ου).

γ) Νεότης πολλὴ ἦν· ἀντί: νέοι
ἄνδρες... (πβ. ν.ε. τὰ νιάτα βιάζο-
νται).

Στη μετωνυμία, που είναι ένα σχήμα συγγενικό με τη συνεκδοχή, χρησιμοποιείται:

- α) το όνομα του δημιουργού ή του εφευρέτη κάποιου πράγματος αντί για το ίδιο το πράγμα,**
- β) αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενο,**
- γ) το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο.**

3. Η αντίφραση

Στην αντίφραση μια λέξη ή μια φράση παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια σημασία ή και αντίθετη. Τα είδη της αντιφράσεως είναι:

- α) η λιτότητα:**

οὐχ ἥκιστα (= ὄχι πολύ λίγο)·
αντί: μάλιστα (= πάρα πολύ),
οὐκ ἄγνοῶ, αντί: γιγνώσκω
καλῶς
(πβ. ν.ε. και το κακό που έπαθα
δεν ήταν μικρό, αντί: ήταν πολύ
μεγάλο).

Στη λιτότητα χρησιμοποιείται
για μια λέξη η αντίθετή της με ἄρνηση,
και ενώ οι λέξεις εκφράζουν κάτι
λιγότερο, εννοείται κάτι περισσό-
τερο.

β) η ειρωνεία

Ὡς ἡδύς εἶ! αντί: ὡς ἀηδής εἶ!
(πβ. ν.ε. καλός είσαι κι εσύ!).

Δηλαδή χρησιμοποιεί κάποιος
με προσποίηση λέξεις ή φράσεις μέ
εντελώς διαφορετική ή και αντίθετη

σημασία από εκείνη που έχει στο
νου του.

γ) ο ευφημισμός

ὁ **Εὐξείνος** πόντος· αντί: ὁ ἄξε-
νος...

(πβ. ν.ε.: ευλογία λένε μια κακιά
αρρώστια).

Στον ευφημισμὸ χρησιμοποιού-
νται ἀπὸ φόβο ἢ ἀπὸ πρόληψη, για
αποτροπὴ τοῦ κακοῦ, λέξεις ἢ φρά-
σεις που ἔχουν καλή σημασία ἀντί
για ἄλλες που ἔχουν κακή.

4. Η υπερβολή

Ἴπποι **λευκότεροι χιόνος**.

Ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανός ἐστι
παρασκευάσαι λόγον ἴσον τοῖς

τούτων ἔργοις.

(πβ. ν.ε. ἔφαγα ὅλο τον κόσμο να σε βρω).

Στην υπερβολή λέγεται κάτι που ξεπερνά το αληθινό ή το συνηθισμένο, για να προκληθεί ζωνηρή εντύπωση.

5. Η αλληγορία

Κυάμων ἀπέχεσθαι (= να μένετε μακριά από τα κουκιά, δηλαδή από την πολιτική· τα κουκιά τα χρησιμοποιούσαν για την κλήρωση των αρχόντων της πολιτείας).

Καρδιαν μὴ ἔσθιειν (= μην τρως την καρδιά σου, δηλαδή μη λυπάσαι).

(πβ. ν.ε. τρώγεται με τα ρούχα του).

Αλληγορία υπάρχει όταν χρησιμοποιούνται εντυπωσιακές μεταφορές που κρύβουν νοήματα εντελώς διαφορετικά από εκείνα που δείχνουν οι λέξεις.

6. Η παρομοίωση

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή.

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρόν ἤχεῖ καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ρήτορες οὔτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= ὅπως τα χάλκινα σκεύη, ὅταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ἤχο για πολλή ώρα, ἔτσι

και οι ρήτορες με την παραμικρή ερώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

Στην παρομοίωση για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή ενός πράγματος, το πρόσωπο ή το πράγμα παραβάλλεται με κάτι άλλο πολύ γνωστό που έχει την ίδια ιδιότητα.

Οι παρομοιώσεις είναι συχνές και πλούσιες στον Όμηρο, λ.χ.:

Ὡς δ' ἄνεμος ζαῆς ἠίων θημῶνα
τινάξῃ
καρφαλέων, τὰ μὲν ἄρ τε διεσκέ-
δασ' ἄλλυδις ἄλλη,
ὥς τῆς (= τῆς σχεδίας) δούρατα
μακρὰ διεσκέδασε. (ε 368-370)
(= κι ὅπως σαρώνει τ' ἄχυρα
της θημωνιάς, σαν πιάσει

σφοδρός αέρας, κι άλλα αλλού
της τ' ανεμοσκορπίζει,
έτσι της σκάφης τα μακριά της
σκόρπισε τα ξύλα).

(Μετάφρ. Ζήσ. Σίδερη)

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Α'

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Από τις προθέσεις λέγονται:

I. κύριες, όσες χρησιμοποιούνται με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων ή αντωνυμιών αλλά και με άλλες λέξεις σε σύνθεση (λ.χ. διὰ τῆς πόλεως, διὰ ταῦτα αλλά και διάλυσις, διαλύω).

II. καταχρηστικές, όσες χρησιμοποιούνται μόνο με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων και αντωνυμιών: άνευ λόγου, μέχρι τοῦδε.

Σημείωση α'. Οι προθέσεις ονομάστηκαν έτσι, γιατί μπαίνουν εμπρός από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται (αρχ. ελλ. προτίθενται) (βλ. §139).

Αλλά μερικές φορές η πρόθεση μπαίνει ύστερα από το όνομα. Αυτό ονομάστηκε αναστροφή και στους αττικούς πεζογράφους συμβαίνει μόνο με τις προθέσεις περί, ἔνεκα και ἄνευ:

Ἄλλοτρίας γῆς πέρι. Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα.

ἽΩν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι.

Στην αναστροφή ο τόνος της προθέσεως, αν βρίσκεται στη λήγουσα, ανεβαίνει στην παραλήγουσα.

Ακόμη η πρόθεση μπορεί να χωρίζεται από το ρήμα με το οποίο συντάσσεται:

Κατ' ἄρ' ἔζετο, αντί: καθέζετο ἄρα. Αυτό ονομάστηκε τμήση. (πβ. ν.ε. δεν τον είδα ξανά - δεν τον ξαναείδα).

Σημείωση β'. Μερικές προθέσεις δισύλλαβες με αναστροφή του τόνου χωρίς όνομα ισοδυναμούν με ρήματα που είναι σύνθετα μ' αυτές:

ἔπι = ἔπεστι, ἄνα = ἀνάστηθι, μέτα = μέτεστι, ἔνι = ἔνεστι κτλ.

Αυτό ονομάζεται μετατύπωση της προθέσεως:

Ἄλλ' ἄνα ἐξ ἐδράνων (= σήκω από κει που κάθεται).

Ἄλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ'
εἴργειν μέτα (= αὐτός δεν έχει
δικαίωμα να μ' εμποδίζει...)
Ἄλλ' ἴσως ἔνι τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς
(= ἴσως υπάρχει και...).

Ἡ σύνταξη καὶ οἱ βασικότερες
σημασίες τῶν προθέσεων φαίνο-
νται στὶς σελίδες που ἀκολουθοῦν.

Ι. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Α' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ

Οι μονόπτωτες προθέσεις συντάσσονται ή μόνο με γενική (άντί, από, έκ, πρό) ή μόνο με δοτική (έν, σύν) ή μόνο με αιτιατική (είς) και σημαίνουν:

α' Με γενική

1. **άντι**

- α) τόπο (απέναντι): Είστηκέςαν **άντι τῶν πιτύων** (= είχαν σταθεί απέναντι από τα πεύκα).
- β) αντικατάσταση: **Άντι πολέμου** εἰρήνην αἰρούμεθα (= προτιμούμε).

(πβ. ν.ε. το παιδί αντί νερό έπι-
νε πάντοτε γάλα' συνήθως: μας
έστειλαν δύο αντί για έναν).

- γ) αιτία ή ανταπόδοση: Ἄνθ' ὧν
ἄξιοι ὄντες ἄρχομεν (= κυβερνά-
με για όσα αξίζουμε).
Ἵφελήσω αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπα-
θον ὑπ' ἐκείνου (= για όσα ευερ-
γετήθηκα από εκείνον).

2. ἀπό

- α) τόπο: Κῦρος ὠρμᾶτο ἀπὸ Σάρ-
δεων (= ο Κ. ξεκινούσε από τις
Σάρδεις).
- β) χρόνο: Τῇ ἐνδέκατῃ ἀπ' ἐκείνης
ἡμέρας, εἶπεν αὐτῷ.
(ν.ε. λείπει από το πρωί).
- γ) καταγωγή (έμμεση): Οἱ ἀφ' Ἡρα-
κλέους (= οι απόγονοι του Ηρ.)

- (ν.ε. είναι από μεγάλη οικογένεια).
- δ) ύλη: Κρᾶσις ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης (= κάτι ανάμεικτο ἀπὸ χαρά και λύπη).
(ν.ε. υφάσματα ἀπὸ συνθετικές ίνες).
- ε) αἰτία: Ἄπὸ τοῦτου τοῦ τολμήματος ἐπηνέθη (βλ. και ποιητικό αἴτιο, §68) (ν.ε. θύμωσε ἀπὸ τη συμπεριφορά μας).
- στ) μέσο ἢ τρόπο: Στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων.
Ἡ σοφία οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις (= η σοφία δεν ἔρχεται ἀπὸ μόνη της στους ἀνθρώπους).

3. **ἐκ** (ή **ἐξ** εμπρός από φωνήεν)

α) τόπο: Τὰ **ἐκ** γῆς φυόμενα. Ἴκεν **ἐξ** Ἀθηνῶν.

(πβ. ν.ε. **εξαρχής**, με τοπική και συνήθως χρονική σημασία: Το χτίσαμε **εξαρχής**. Σας το είπα **εξαρχής**).

β) άμεση καταγωγή: * Οἱ **ἐξ** Ἡρακλέους (= τα παιδιά του Ηρ.).

γ) ύλη: Ἐποιοῦντο διαβάσεις (= γέφυρες) **ἐκ** τῶν **Φοινίκων**.

* Πολλές από τις σημασίες μιας προθέσεως προέρχονται μεταφορικά από την αρχική σημασία της, λ.χ. αρχική σημασία: τοπική προέλευση και μεταφορικά: καταγωγή. Βλ. και στα επόμενα.

- δ) μέσο ή τρόπο: Πάτριον ἡμῖν ἔκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι (= με κόπους).
(πβ. ν.ε. Αυτό θα γίνει εξάπαντος. Κι αυτό είναι εξίσου καλό).
- ε) αιτία: Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλάι ἀπεχθιαί μοι γεγονόνασι (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).
- στ) συμφωνία: Ἐκ τῶν ἔργων χρῆ μᾶλλον ἢ ἔκ τῶν λόγων τὴν ψῆφον φέρειν.

4. πρό

- α) τόπο (εμπρός από): Πρὸ τῶν πυλῶν.
- β) χρόνο (πριν από): Πρὸ τῆς μάχης.
- γ) υπεράσπιση: Οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν οὔτε

ὕμεις πρὸ ἡμῶν.

- δ) σύγκριση: Μήτε τὸ ζῆν περιπλείονος ποιοῦ μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου (= να μη θεωρεῖς ανώτερο οὔτε τη ζωὴ σου οὔτε...),
(πβ. ν.ε. πρόσεχε προπάντων την υγεία σου).

β' Με δοτική

1. ἔν

- α) τόπο (για στάση): Ἡ ἔν Σαλαμίῃ καὶ ἡ ἔν Λεύκτροις μάχη. Οἰκῶ ἔν ἀγρῶ.
- β) χρόνο (διάρκεια): Ἐν ταῖς σπονδαῖς βασιλεὺς οὐ μαχεῖται. Αἰροῦσιν ἔν τρισὶ μῆσιν δύο πόλεις (= κυριεύουν σε τρεις μήνες...).

γ) **ὄργανο ἢ τρόπο:** Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν **ἐν οὐρανίοις σημείοις** (= οἱ θεοὶ φανερώνουν τις επιθυμίες τους με σημάδια του ουρανού).
(πβ. ν.ε. **ὅλα ἐγέναν εντάξει**).

2. **σύν**

συνοδεία (= μαζί με): Βασιλεὺς **σύν πολλῶ στρατεύματι** προσέρχεται.

Από την προηγούμενη σημασία προκύπτουν και οι σημασίες της **βοήθειας ἢ συμπαραστάσεως και συμφωνίας**: **Σύν τοῖς θεοῖς ἀμυνόμεθα τοῖς πολεμίοις. Σύν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν αἰὶ**

τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι (= σύμφωνα με το νόμο πρόσταζε πάντα να αποφασίζει ο δικαστής).

γ' Με αιτιατική

1. εἰς

- α) τόπο (κίνηση προς κάποιο τόπο): Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ.
- β) χρόνο: Ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν. Τῆς ἀρετῆς τῆς αὐτοῦ μνημεῖον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καταλείψει (= θα αφήσει).
- γ) αναφορά (= ως προς..., σε): Ἐβούλετο αὐτὸν διαβάλλειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φιλιαν. Εἰς πάντα πρῶτος.

δ) σκοπό: **Εἰς συμβουλήν** παρεκάλεσαν ἡμᾶς (= μας προσκάλεσαν, για να τους συμβουλευόμαστε).

(πβ. ν.ε. Αυτό γίνεται εις βάρος μου. Και εις ανώτερα!)

ε) με απόλυτο αριθμητικό, για να δηλωθεί το **ὄριο** (= ως, έως): Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας **εἰς πεντακόσιους**.

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀνά

1) Με δοτική, μόνο στους ποιητές τόπο: Ἦξει Ἑλλήνων στρατιὰ **ἀνά τε ναυσὶ** καὶ σὺν ὄπλοις (= πάνω στα πλοία...).

- 2) Με αιτιατική
- α) τόπο (=επάνω, προς τα πάνω):
Ὶικουν ἀνὰ τὰ ὄρη. Ἀνὰ τὸν ποταμὸν ἔπλεον.
- β) χρόνο (διάρκεια): Ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν (= ὅλη τη μέρα).
- γ) τρόπο: Ἐφευγον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ κράτος (= με ὅλη τη δύναμη).
- δ) διανομή ή μερισμό: Ἐστησαν ἀνὰ ἑκατὸν (= στάθηκαν ανά...)
Ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας (= ἀπό πέντε παρ. τη μέρα).

2. διὰ

- 1) Με γενική
- α) τόπο (= διαμέσου...): Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.
- β) χρόνο (διάρκεια): Τέρας ἐστὶν εἴ

τις εὐτύχησε **διὰ βίου**.

- γ) μέσο ή τρόπο: Ἔλεγε **δι' ἔρμηνέως**. Ἀπῆλθον **διὰ τάχους** (ταχέως = γρήγορα).
(πβ. ν.ε. εξαφανίστηκε διαμιάς).

2) Με αιτιατική

- α) αιτία: **Διὰ τὰς ἡδονὰς** οὐ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα.

- β) τόπο ή χρόνο μόνο στους ποιητές (= δια μέσου..., στη διάρκεια...): Βῆ **διὰ δώματα**. Ἦλθε **διὰ νύκτα**.

3. **κατά**

1) Με γενική

- α) τόπο (= κάτω από..., ή κάτω προς...): **Κατὰ τῆς θαλάττης** ἠφάνισθη (= κάτω από τη θ.).

Ῥίπτει **κατὰ κρημνῶν** (= κάτω στους γκρεμούς).

β) **εναντίον**: Τοῦτο **κατ' ἑμοῦ** εἶπε.

γ) **αναφορά** (= σχετικά με): **Κατὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν** τοιαῦτα εὐρήσομεν (= για τις άλλες τέχνες θα βρούμε...).

2) Με αιτιατική:

α) **τόπο** (= σ' ὅλη την έκταση): Οἱ **κατὰ τὴν Ἀσίαν** ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες (= σ' ὅλη την έκταση της Ασίας). **Κατὰ γῆν** ἐπορεύοντο (= ἀπὸ τὴν ξηρά). Οἱ **κατὰ τοὺς Ἕλληνας** τεταγμένοι (= ἀπέναντι). Κῦρος παίει βασιλέα **κατὰ τὸ στέρνον** (= κάπου στο στέρνο). Οἱ Ἕλληνας ἐνίκων τοὺς

Πέρσας κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά-
λατταν. (= στη γη και στη θ.)
(πβ. ν.ε. Τράβηξε κατὰ το χω-
ριό. Ἄσ' τα αυτά κατὰ μέρος).

β) χρόνο (διάρκεια): Κατὰ τὸν
πρότερον πόλεμον (αλλά ν.ε. θα
γυρίσει κατὰ το Πάσχα).

γ) τρόπο: κατὰ τάχος (ταχέως =
γρήγορα), κατὰ κράτος (= με
δύναμη, με βία). (πβ. ν.ε. ήρθαν
κατευθείαν).

δ) συμφωνία ή αναφορά: Κατὰ
τοὺς νόμους (= σύμφωνα με
τους ν.).

Τὰ πρὸ αὐτῶν οὐ μεγάλα νομίζω
γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέ-
μους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.

(πβ. ν.ε. Κατά τη γνώμη μου είναι πολύ καλό. Κατά βάθος είναι καλός άνθρωπος).

ε) σκοπό: Ὁ ὄχλος κατὰ θεὸν ἦκεν (= ἦρθε για να δει).

στ) αιτία: Κατὰ φιλίαν τε αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι ἐθέλονταὶ ξυνέσποντο (= ἀπὸ φιλία σ' αὐτόν οἱ περισσότεροι ἀκολούθησαν ἐθελοντές).

(πβ. ν.ε. το πετάξαμε κατὰ λάθος).

4. ὑπέρ

1. Με γενική

α) τόπο (= πάνω ἀπὸ): Ὁ θεὸς ἔθηκε τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆς.

β) υπεράσπιση: Ἦν ἐθέλωμεν

ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων,
εὐδοκιμήσομεν.

- γ) αιτία: Ὑπὲρ τῶν γεγενημένων
ὠργίζετο (= για ὅσα εἶχαν γίνει).
- δ) σκοπό: Ἀποθνήσκει ὑπὲρ τοῦ
μὴ τὴν πατρίδα ἐπιδειν δουλεύ-
ουσας.

2) Με αιτιατική

- α) τόπο (= πάνω από): Ἐπολέμει
τοῖς Θραξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλησπο-
ντον οἰκοῦσι.
- β) υπέρβαση μέτρου ἢ ορίου: Μα-
νία ἴσως ἐστὶν ὑπὲρ δύναμιν τι
ποιεῖν (= τρέλα ἴσως εἶναι να κά-
νεις κάτι πιο πάνω από τη δύ-
ναμή σου).

Γ' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

1. **ἀμφί**

1) Με γενική (σπάνια)

αναφορά (= σχετικά με, για):

Προσήεσαν (= πλησίασαν) πολλῶ
θορύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερό-
μενοι.

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές
και στον Ηρόδοτο)

τόπο (= γύρω από) και μεταφορικά
αιτία και αναφορά: Ἀχαιοὶ
ἔστασαν

ἀμφὶ Μενoitιᾶδῃ. Ἀμφ' ἐμοὶ
στένει. Ἀμφὶ τῷ θανάτῳ αὐτῆς
λέγεται...

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): Καθήμενοι

ἀμφὶ πῦρ.

β) χρόνο (= περίπου): Ἦδη ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν (= ἦταν περίπου ἡ ώρα που ἡ ἀγορὰ γεμίζει ἀπὸ κόσμο).

γ) ποσό (= περίπου, ἴσαμε): Ἦσαν ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. (πβ. ν.ε. Γύρω στὴν αὐλή. Γύρω στὶς εφτά το πρωί. Γύρω στὶς χίλιες δραχμές).

Συχνότερα χρησιμοποιεῖται ἀντὶ γιὰ τὴν ἀμφί ἢ συνώνυμή της πρόθεση περί.

2. ἐπί

1) Με γενική

α) τόπο (= πάνω σε): Θεοῦ θέλοντος κὰν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις (= και πάνω στὴν ψάθα μπορεῖς να...).

Τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία.

β) κατεύθυνση (= προς, για):

Ἔπλεον ἐπὶ Λέσβου καὶ Ἑλλησπόντου. Κροῖσος εὐθύς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε.

γ) επιστασία ή εξουσία ή εμπρός

σε κάποιον: Ὁ ἐπὶ τῶν ἰππέ-

ων (= ο αρχηγός του ιππικού).

Μάρτυρας καὶ ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ

καὶ ἐφ' ὑμῶν παρεχόμεθα.

(πβ. ν.ε. ο επικεφαλής του

στρατού),

δ) χρόνο (διάρκεια): Ἐπὶ τῶν τριά-

κοντα (= την εποχή των τριάκο-

ντα τυράννων).

(πβ. ν.ε. Επί τουρκοκρατίας.

Επί κατοχής).

2) Με δοτική

- α) τόπο: Οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης (= πάνω στον...)
Οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται (= εκπαιδεύονται στα ανάκτορα). Ἐτάχθησαν ἐπὶ τοῖς ὀπλίταις πελτοφόροι (= ὕστερα ἀπὸ τους οπλίτες). Ταῦτα ἐπὶ τοῖς δικασταῖς ἔλεγε (= εμπρός στους δ.).
- β) χρόνο: Ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης (= σηκώθηκε ὕστερα ἀπ' αυτόν...).
- γ) προσθήκη: Ἐσθίουσι πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον (= τρώνε ἐκτός ἀπὸ το ψωμί και προσφάγι).
- δ) εξάρτηση (στην ἐξουσία κάποιου): Ἐφ' ὑμῖν ἐστι τούτους

κολάζειν (= είναι στο χέρι σας να τους τιμωρήσετε, εξαρτάται από σας...).

ε) αιτία: Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ.

στ) σκοπό: Ξύμμαχοι ἐγενόμεθα οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου (= ὄχι για να υποδουλώσουμε τους Ἕλληνες, ἀλλά...)

ζ) ὄρο ή συμφωνία: Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτι φιλοσοφεῖν (= μ' αυτό τον ὄρο ὅμως, δηλαδή να μη...).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= πάνω στο ή, για έκταση, σε): Ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον

τὰ παλτὰ ἔλαβε (= ανέβηκε στο
άλογο και πήρε τα ακόντια). Ἐπὶ
πᾶσαν τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν
ἐλλόγιμοι ἦσαν (= ἦταν διάσημοι
σ' ὅλη την Ευρώπη...).

β) χρόνο (διάρκεια): Οἱ Ἕλλη-
νες ἐμάχοντο ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν
Τροίᾳ.

γ) κατεύθυνση απλή ἢ εχθρική: Οὐ
χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν (= να
ρίχνεις φωτιά στη φωτιά). Στρα-
τεύονται ἐπὶ Λυδοῦς (= εναντί-
ον των Λ.).

δ) σκοπό: Ἐξῆλθον ἐπὶ θήραν
(= βγήκαν για κυνήγι). Ἦλθον
ἐπὶ θέαν τάνδρός (= ἦρθαν για
να δουν τον άντρα).

3. **μετά**

1) Με γενική

α) σύμπραξη (=μαζί με): Ἐπολέμησαν **μετὰ ξυμμάχων** (= μαζί με συμμάχους εναντίον άλλων).

β) τρόπο: Οὐδέν κτᾶσθαι **μετ' ἀδικίας**. (πβ. ν.ε. δέχομαι **μετά χαράς**).

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές):

τόπο: **Μετὰ πρώτοισιν** ἴσταμαι (= ανάμεσα στους πρώτους).

Μετὰ χερσίν ἔχω (= ἔχω στα χέρια μου).

3) Με αιτιατική

α) χρόνο (= ύστερα από): **Μετὰ δέ ταῦτα** οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθε Θυμοχάρης. (πβ. ν.ε. **μετά το Πάσχα**).

β) **σειρά ή ακολουθία: Μετὰ θε-
οὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος
αἰδεῖσθε.**

γ) **τόπο (μόνο στους ποιητές):
Ἴκοντο μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαι-
οὺς (= ἦρθαν ανάμεσα στους
Τρ...).**

Στους πεζογράφους μ' αυτή τη σημασία υπάρχει μόνο στη φράση: μετὰ χεῖρας ἔχω (= ἔχω κάτι ανάμεσα στα χέρια μου· απ' αυτή τη φράση το ρ. μεταχειρίζομαι).

4. **παρά**

1) Με γενική προέλευση (μόνο με ονόματα που δηλώνουν πρόσωπο): **Παρά βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον.** (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

α) τόπο (συνήθως με πρόσωπα) (= κοντά): Δουλείαν κακίστην νομίζω τὴν **παρὰ κακίστοις δεσπόταις**. Καταλύει δ' ὡς ἤκουσα, **παρὰ Καλλίᾳ** (= στο σπίτι του Κ.).

β) αναφορά (= κατά την κρίση κάποιου): **Παρὰ τοῖς ἀνδράσι** νενομίσμεθα εἶναι πανοῦργοι.

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κοντά, προς): **Παρὰ τὴν ὁδὸν** ἦν κρήνη (= στο δρόμο). Τοὺς **παρὰ βασιλέα** πορευομένους (= προς το β.).

β) χρόνο (διάρκεια): Δόλιον ἄνδρα **φεῦγε παρ' ὄλον τὸν βίον** (= σ' ὅλη σου τη ζωή).

- γ) σύγκριση ή παραβολή: Σωκράτης διάδηλος ἦν **παρὰ τοὺς ἄλλους** εὐτακτῶν (= ἦταν ολοφάνερο ὅτι σε σύγκριση με τους ἄλλους φερόταν ἄψογα).
- δ) ασυμφωνία ή εναντιότητα: Ἐὰν λέγῃς **παρὰ ταῦτα**, μάτην ἐρεῖς. Οὐδενὶ πώποτε ξυνεχώρησα οὐδὲν **παρὰ τὸ δίκαιον**.
(πβ. ν.ε. παρ' ὅλα αυτά το δέχτηκε).
- ε) ἔλλειψη ή εξαίρεση: **Παρὰ τέσσαρας ψήφους** μετέσχε τῆς πόλεως.
Ἔτσι και οι φράσεις: παρ' ὀλίγον, παρὰ μικρόν
(πβ. ν.ε. παρά λίγο να...),
- στ) αιτία: Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος **παρὰ τὴν αὐτοῦ ῥώμην** τοσοῦτον

ἐπηύξηται, ὅσον παρὰ τὴν ἡμε-
τέραν ἀμέλειαν (= χάρη στη δύ-
ναμή του ... ὅσο χάρη στη δική
μας...).

5. **περὶ**

1) Με γενική

α) τόπο (μόνο στους ποιητές) (= γύρω από): Τείχη περὶ Δαρδα-
νίας.

β) αναφορά (= σχετικά με): Εἴ-
τις περὶ τῶν τοιούτων σοφός
ἐστίν...

γ) αιτία ἢ σκοπός: Ἔδεισε περὶ τοῦ
υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου (= φοβήθηκε
για το γιο...). Βασιλεὺς κήρυκας
ἔπεμψε περὶ σπονδῶν.

Συχνές είναι οι φράσεις: περὶ
πολλοῦ ἢ περὶ παντὸς ποιοῦμαι

(= θεωρώ κάτι πολύ σπουδαίο ή κάτι ανώτερο από κάθε άλλο κτλ.).

2) Με δοτική (σπάνια)

α) τόπο (= γύρω από): Εἶχον ψέλια (= βραχιόλια) περὶ ταῖς χερσίν.

β) αναφορά ή αιτία: Ὅρα μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύης. Δεδοίκασι περὶ τῷ χωρίῳ.

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): Φύλακας δεῖ περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι.

β) χρόνο (= περίπου ή την ώρα που...): Περὶ μέσας νύκτας (=κατὰ τα μεσάνυκτα). Περὶ λύχνων ἀφάς (= κατά την ώρα που ανάβουν τα λυχνάρια).

γ) ποσό (= περίπου): Κατέδυσαν

ναῦς περι̃ ἐβδομήκοντα (= βύθισαν περίπου...) (πβ. ἀμφί).

δ) ἀναφορά (= σχετικὰ με, ὡς πρὸς): Οὗτοι οὐ μόνον εἰσὶ περι̃ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι ἀλλὰ καὶ περι̃ θεοῦς ἀσεβέστατοι.

6. πρὸς

1) Με γενική

α) τόπο (= πρὸς το μέρος, ἀπέναντι πρὸς): Ἐστρατοπεδεύοντο πρὸς Ὀλύνθου (= πρὸς το μέρος της,..). Τὸ πρὸς Σικυῶνος τεῖχος.

β) ἀναφορά (= σχετικὰ με, σύμφωνα με): Ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων τοῦτο πράξω. Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ.

Σχετική μ' αυτή τη σημασία είναι και η σημασία της καταγωγής: Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός εἶναι Ἀλκμεωνιδῶν (= ἀπὸ τον πατέρα του εἶναι Ἀλκμεωνίδης).

γ) χάρη ἢ ωφέλεια (= για τον, για το συμφέρον του): Πρὸς τῶν ἐχόντων τὸν νόμον τίθης (= νομοθετεῖς για το συμφέρον αὐτῶν που...). Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τῶν Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτῶν (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

α) τόπο (= κοντά στο): Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσί.

β) απασχόληση με κάτι, μια σημασία που προκύπτει από την προηγούμενη: Ἄει πρὸς τῷ ἔργῳ ἐστί (= πάντοτε ασχολείται με το έργο του). Διατρίβω πρὸς τινι (= ασχολούμαι με κάτι).

γ) προσθήκη (= επιπλέον, εκτός απ' αυτό). Και η σημασία αυτή προκύπτει από την πρώτη: Πρὸς τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν (= κοντά στ' άλλα, και έπειτα: εκτός απ' αυτά...).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= προς το μέρος): Ἐφυγον πρὸς τὸ ὄρος. (πβ. ν.ε. προς τα εκεί).

- β) **εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια: Μάχονται πρὸς Τρῶας. Χρῆ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν. Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων.**
- γ) **χρόνο (= περίπου): Ἦν πρὸς ἡμέραν ἤδη. (πβ. ν.ε. προς τα ξημερώματα).**
- δ) **αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): Οὐ πρὸς τὸ ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον. Ὁ λόγος οὗτος οὐδὲν πρὸς ἐμέ (= δεν έχει καμιά σχέση μ' ἐμένα). Χρῆ πρὸς τὸ παρὸν ἀεὶ βουλεύεσθαι. Οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανὰ ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις (= δεν κρίνονται με βάση τον αριθμό...).**

ε) παραβολή ή σύγκριση. Η σημασία αυτή είναι σχετική με την προηγούμενη: Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσί(= δεν αξίζουν τίποτε σε σύγκριση με τον π.). Δεῖ κρῖνεσθαι αὐτὸν πρὸς ἀνθρώπους οἷς μήτε παιδεία ἐστί μήτε νόμοι.

στ) σκοπό: Πρὸς τί με ταῦτα ἐρωτᾷς; Ἄπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦσι (= ὅλα τα ἐπιδιώκουν για ευχαρίστησή τους).
(πβ. ν.ε. εἶναι προς τιμή σου).

ζ) τρόπο: Εἶδον αὐτὸν πρὸς βίαν χειρούμενον (πρὸς βίαν = βιαίως) (= τον είδα να τον υποτάσσουν με τη βία).

7. **ὑπό**

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από): Ἡ πηγὴ χα-
ραιοστάτη **ὑπὸ τῆς πλατάνου**
ῥεῖ.

Ξιφίδια **ὑπὸ μάλης** εἶχον (= κά-
τω ἀπὸ τη μασχάλη).

β) αἰτία: Οὐκ ἠδύναντο καθεύδειν
ὑπὸ λύπης. (βλ. και ποιητικό αί-
τιο, §68).

γ) συνοδεία: Χορεύει **ὑπ' αὐλοῦ**
(= με τη συνοδεία αυλού).

2) Με δοτική

α) τόπο (για στάση) (= κάτω από):
Ἔστι δὲ καὶ βασιλεία (= ἀνάκτο-
ρα) **ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει**.

β) υποταγή, εξάρτηση ἢ ἐπίβλεψη.
(Η σημασία αὐτή προκύπτει

από την προηγούμενη): Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες. Κῦρος τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα. Ὑπὸ παιδοτρίβῃ ἀγαθῷ ἐπεπαίδευτο (= εἶχε εκπαιδευθεῖ μετὰ τὴν ἐπίβλεψη καλοῦ παιδαγωγοῦ).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κάτω από): Ὑπὸ τὰ δένδρα ἀπῆλθον. Τὸ Πελαργικὸν (= Πελασγικόν) τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν ὄν.

β) χρόνο: Ὑπὸ τὴν νύκτα ἐσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τὸν Κρισαῖον (= τὴ νύχτα...).

γ) υποταγή (= κάτω από τὴν ἐξουσία): Διαπέμπει πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ὄντας. Αἴγυπτος ὑπὸ

βασιλέα ἐγένετο.

ΙΙ. ΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Οι καταχρηστικές προθέσεις είναι: ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, χωρίς, πλὴν, ἔνεκα ἢ ἔνεκεν, ὡς.

Από αυτές:

1) οι ἄνευ (= χωρίς) ἄχρι και μέχρι (= ως, μέχρι) ἔνεκα ἢ ἔνεκεν (= εξαιτίας, για), συντάσσονται με γενική:

Οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ἄνευ κακοῦ τινος (= δεν είναι δυνατό να ζεις...).

Ἵν ἄνευ οὐχ' οἶόν τε ναυτικῇ δυνάμει χρῆσθαι (= δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούν...).

Ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

**Μέχρι τῆς πόλεως ἐπικλινές
ἔστιν.**

**Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ ἔσται
χωρὶς τοῦ σώματος.**

**Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς
ἀπέκτειναν (αἰτία).**

**Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; – Ἴνα
εἰδῆτε... (σκοπός).**

Σημείωση. Οι ἄχρι και μέχρι χρησι-
μοποιούνται και ως χρονικοί σύνδε-
σμοι:

**Κελεύουσι τοὺς κήρυκας περιμέ-
νειν, ἄχρι ἂν σχολάσῃ.**

**Ταῦτα ἐποίουν, μέχρι σκότος
ἐγένετο. (βλ. §173).**

2) η πλήν (= εκτός από) κανονικά συντάσσεται με γενική αλλά και με κάθε άλλη πτώση ομοιόπτωτα με προηγούμενο όρο της προτάσεως:

Τισσαφέρνης ἐπέτρεψε τοῖς
Ἑλλησι διαρπάσαι τὰς κώμας
πλήν ἀνδραπόδων (= εκτός
από τους δούλους).

Παντὶ δῆλον πλήν ἐμοί.

Θνήσκουσι πάντες πλήν εἷς τις.

Σημείωση. Η πρόθεση πλήν αν και καταχρηστική χρησιμοποιείται και στη σύνθεση με τη λέξη μέλος (= τραγούδι): πλημμελής (= παράφρωνος, λανθασμένος), πλημμέλημα (= παράπτωμα) κτλ.

3) η ὡς συντάσσεται με αιτιατική που δείχνει πρόσωπο και σημαίνει πρὸς, σέ ἢ αριθμητικό και σημαίνει περίπου:

Πορεύεται ὡς βασιλέα ἰππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους.
(Βλ. και Επίμετρο Β' 35).

Σημείωση. Ως καταχρηστικές προθέσεις λαμβάνονται και τα ορκωτικά νή (για κατάφαση) και μά (για άρνηση):

**Νή τὸν Δία, ἔφη, δίδωμί σοι.
Μὰ τὴν πατρώαν ἔστιαν οὐχ ὕβρει λέγω τάδε.**

(Βλ. και §41 και Επίμετρο Β' 14 και 17).

Πίνακας 16

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ σημαίνουν

με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ		
αντί		
τόπο, αντικα- τάσταση, αίτια ή αντα- πόδοση.		

με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ		
από	τόπο, χρό- νο, καταγωγή έμμεση, ύλη, αιτία, μέσο ή τρόπο.	
εκ ή εξ	τόπο, κατα- γωγή άμεση, ύλη, μέσο ή τρόπο, αιτία, συμφωνία.	

ΠΡΟ

**τόπο, χρόνο,
υπεράσπιση,
σύγκριση.**

ΕΝ

**τόπο, χρόνο,
όργανο,
ή τρόπο.**

ΣΥΝ

**συνοδεία,
βοήθεια
ή συμπα-
ράσταση,
συμφωνία.**

ΜΕ ΓΕΝΙΚΗ	ΜΕ ΔΟΤΙΚΗ	ΜΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ		
εις		τόπο, χρόνο, αναφορά, σκοπό, όριο (με απόλυτο αριθμητικό).
ΔΙΠΤΩΤΕΣ		
ανά	τόπο*	τόπο, χρόνο, τρόπο, διαομή ή μερισμό.

δια

**τόπο, χρόνο,
μέσο ή
τρόπο.**

**αιτία, τόπο ή
χρόνο***

κατά

**τόπο, εναντί-
ον, αναφορά.**

**τόπο, χρόνο,
τρόπο,
συμφωνία
ή αναφορά,
σκοπό, αιτία.**

υπερ

**τόπο, υπερά-
σπιση, αιτία,
σκοπό.**

**τόπο, υπέρ-
βαση μέτρου ή
ορίου.**

ΜΕ ΓΕΝΙΚΗ	ΜΕ ΔΟΤΙΚΗ	ΜΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ		
ἀμφί αναφορά.	τόπο*, αι- τία*, ανα- φορά*.	τόπο, χρόνο, ποσό.
ἐπί τόπο, κατεύ- θυνση, εξου- σία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο, χρό- νο, προ- σθήκη, εξάρτηση, αιτία, σκο- πό, όρο ή συμφωνία.	τόπο, χρόνο, κατεύθυνση απλή ή εχθρι- κή, σκοπό.

μετά

**σύμπραξη,
τρόπο.**

τόπο*

**χρόνο, σειρά ή
ακολουθία, τό-
πο***

**πα-
ρά**

προέλευση.

**τόπο, ανα-
φορά.**

**τόπο, χρό-
νο, σύγκριση
ή παραβολή,
ασυμφωνία ή
εναντιότητα,
έλλειψη ή εξαί-
ρεση, αιτία.**

ΜΕ ΓΕΝΙΚΗ	ΜΕ ΔΟΤΙΚΗ	ΜΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ		
περί τόπο*, ανα- φορά, αιτία ή σκοπό.	τόπο, ανα- φορά ή αι- τία.	τόπο, χρόνο, ποσό, αναφο- ρά.
πρός τόπο, ανα- φορά, κατα- γωγή, χάρη ή ωφέλεια.	τόπο, απασχό- ληση με κάτι, προσθήκη.	τόπο, εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέρ- γεια, χρόνο, αναφορά, παραβολή

ή σύγκριση,
σκοπό, τρόπο.

τόπο, χρόνο,
υποταγή.

τόπο,
υποταγή,
εξάρτηση ή
επίβλεψη.

τόπο, αιτία,
συνοδεία.

ὑπό

* χρήση ποιητική

Β'

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

Μόρια λέγονται οι άκλιτες λέξεις που εκφράζουν κυρίως διάφορες επιρρηματικές σχέσεις και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιρρήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις κτλ. (Για τα αρνητικά μόρια βλ. Κεφ. ΙΓ' §141).

Από τα πιο συχνά μόρια της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα:

1. **ἄλλως*** σημαίνει αλλιώς, με άλλον τρόπο, αλλά σημαίνει επίσης: εκτός απ' αυτό ή γενικά ή απλώς:

Συγγενεῖς ἦσαν **καὶ ἄλλως** εὐμενεῖς (= και εκτός απ' αυτό και ευνοϊκοί).

Νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο ὅτι **ἄλλως** ἔνεκα λόγου ἐλέγετο (= ὅτι λεγόταν απλώς για συζήτηση).

Ἡ φράση **ἄλλως τε καὶ** σημαίνει: **και μάλιστα:**

Ἄπιστον ταῖς πολιτείαις ἢ τυραννίς, **ἄλλως τε κ' ἂν** ὄμορον χώραν ἔχωσι (= και μάλιστα αν έχουν γειτονική χώρα).

* Αναφέρονται εδῶ και μερικά επιρρήματα που χρησιμοποιούνται εκτός από την κύρια σημασία τους και με διάφορες άλλες σημασίες.

2. **άν** 1) Το **άν** όταν είναι **δυνητικό** συντάσσεται:

α) με οριστική ιστορικού χρόνου (δυνητική οριστική) και φανερώνει κάτι που μπορούσε να γίνει στο παρελθόν, και όχι στο παρόν, ή κάτι αντίθετο του πραγματικού:

Ἐνθα δὴ ἔγνω **άν** τις ὅσου ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= μπορούσε να μάθει κανείς πόσο άξιζε...).

Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς **άν** ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Ο αόριστος ή ο παρατατικός με το **άν** δηλώνει επίσης κάτι που γινόταν στο παρελθόν με επανάληψη:

Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν,
ἔπαισεν ἂν (= αν κάποιος του
φαινόταν ὅτι χάζευε, τον χτυ-
πούσε) (βλ. §85β και γ).

β) με ευκτική κάθε χρόνου εκτός
από μέλλοντα (δυνητική ευκτική)
και φανερώνει κάτι που μπορεί να
γίνει στο παρόν ή στο μέλλον:

Ἔχῃς ἂν με διδάξῃς τί ἐστὶ νό-
μος; (= μπορείς να με διδά-
ξεις...)"

Πανταχόθεν ἂν τις ἴδοι τὴν ἀγνω-
μοσύνην αὐτοῦ (= ἀπὸ παντοῦ θα
μπορούσε να δει κανείς...) (βλ.
§87β).

2) Το ἄν ως αοριστολογικό (παραλλαγή του δυνητικού ἄν) συντάσσεται με υποτακτική, και με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα εισάγει αναφορικές υποθετικές ή χρονικές προτάσεις, ενώ με τους τελικούς συνδέσμους ὅπως και ὡς τελικές. Επίσης το ἄν με τους χρονικούς συνδέσμους ὅτε, ὅποτε, ἐπεὶ, ἐπειδή, ενώνεται σε μια λέξη και σχηματίζονται οι χρονικοί σύνδεσμοι: ὅταν, ὅποταν, ἐπάν, ἐπειδάν που συντάσσονται επίσης με υποτακτική:

Τῷ ἀνδρὶ ὄν ἄν ἔλησθε, πείσομαι (= θα πειθαρχήσω στον άντρα που θα εκλέξετε).

Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἔκου-
σίοις, ὅπως ἂν δύνῃ καὶ τοὺς
ἀκουσίους ὑπομένειν (= για να
μπορείς να υπομένεις και τους
κόπους χωρίς τη θέλησή σου).
Μαινόμεθα, ὅποτεν ὀργιζώμε-
θα.

3) Το ἂν ως υποθετικό συντάσσε-
ται με υποτακτική. (Βλ. υποθετικές
προτάσεις, §167).

Σημείωση. Το υποθετικό ἔάν
σηματίστηκε (πβ. και τους συνδέ-
σμούς ὅταν, ὅποτεν κτλ.) από την
ένωση του υποθετικού εἰ με το ἂν·
από το ἔάν με συναίρεση σηματί-
στηκε το υποθετικό ἂν ἢ ἦν.

3. **ἄρα** Το ἄρα έχει συμπερασματική σημασία και σημαίνει: **λοιπόν:**

Οὕτω κοινόν τι **ἄρα** χαρᾶ καὶ λύπη δάκρυά ἐστίν (= τα δάκρυα λοιπόν είναι κάτι κοινό για τη χαρά και τη λύπη).

Ο ειδικός σύνδεσμος ὡς με το ἄρα φανερώνει μια γνώμη που δε τη δέχεται αυτός που μιλά:

Ἄκούω τινὰ διαβάλλειν ἐμὲ ὡς ἐγὼ **ἄρα** ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν (= ὅτι δήθεν εγώ...).

Το ἄρα σε υποθετική πρόταση σημαίνει **ίσως:**

Πῶς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τούς νέους; εἰ μὴ **ἄρα** ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά

ἔστιν (= εκτός αν ίσως η φρο-
ντίδα για την αρετή είναι...).

Επίσης ἄρα = δηλαδή, βέβαια:

Ὁ νομοθέτης διδάσκει τιμᾶν τὸ
γῆρας, εἰς ὃ πάντες ἀφιζόμεθα,
ἐὰν ἄρα διαγιγνώμεθα (= αν βέ-
βαια ζούμε ως τότε).

4. ἄρα (ἢ ἄρὰ γε, ἄρ' οὖν κτλ.).
Εκφράζει απορία ή αμφιβολία και
μπαίνει στην αρχή μιας ερωτηματι-
κής προτάσεως:

Καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἄξιόν
σοι ζῆν ἔσται; (= και κάνοντας
αυτό θα σου άξιζε άραγε να
ζεις;).

Ἄρὰ γε μὴ ἐμοῦ προμηθεῖ και

τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων; (= μήπως φροντίζεις για μένα...;).
Ἄρ' οἴσθα γ' οἶον κνώδαλον φυλάττομεν; (= ξέρεις τι θηρίο φυλάμε;).
Το ἄρα με το γέ εισάγει ακριβέστερη ερώτηση.

5. **αὖ** Χρησιμοποιεῖται ως επίρρημα τοπικό και χρονικό που σημαίνει: **πάλι, από την άλλη μεριά. Από το αὖ παράγονται και τα αὖθις (= πάλι), αὐτίκα (= αμέσως, την ίδια ώρα):**

Τί **αὖ** ὄδε ἐγκαλεῖ τῷ λόγῳ;
(= για τι πάλι μας κατηγορεῖ αὐτός...).

Ἦ πολλὰ μὲν τάλαινα πολλὰ δ'

αὐ̃ σοφή (= πολύ δυστυχησμένη αλλά και, ή από την άλλη μεριά, πολύ σοφή).

Οἱ συμπόται ἅμα μὲν ἐκρότουν, ἅμα δὲ ἐβόων **αὐ̃θις** (= και χειροκροτούσαν και πάλι φώναζαν).

Ἔξιτε **αὐ̃τίκα** δὴ μάλ' ἐκ τοῦ δικαστηρίου (= βγῆτε αμέσως μάλιστα τώρα από το δ.).

Αλλά το αὐ̃τίκα χρησιμοποιείται και με τη σημασία του λόγου χάρη (λ.χ.):

Πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἃ οἷ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι· **αὐ̃τίκα** εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν (= λ.χ. στον πόλεμο δέχονται να πάνε οι γενναῖοι, ενώ οι....).

Το αὖ δε βρίσκεται ποτέ στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε έπειτα από μία ή περισσότερες λέξεις.

6. **γϵ** Εγκλιτικό βεβαιωτικό και επιτακτικό μόριο από τα πιο συχνά, που σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο**. Ενώνεται και σχηματίζει μια λέξη με τις προσωπικές αντωνυμίες του α' και σπανιότερα του β' προσώπου (έγωγε, έμοιγε κτλ.):

Πολλάι **γϵ** πολλοῖς είσι συμφοραὶ βροτῶν (= βέβαια πολλές είναι...).

Ἄλλὰ θεοὺς **γϵ** τοὺς αἰεὶ ὄντας τούτους φοβούμενοι μήποτε άσεβές μηδέν ποιήσητε (= αλλά

τουλάχιστον από φόβο στους
θεούς...)'

Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια
παρέξομαι τούτων.

Το γέ σε διάλογους κυρίως ση-
μαίνει **μάλιστα**:

– Γίγνωσκε δέ ὡς... – Ἐπίσταμαί
γε (= το ξέρω πολύ καλά **μάλι-**
στα).

– Ἄλλὰ τιμιώτερόν ἐστιν; – Πολύ
γε.

7. δεῦρο Τοπικό επίρρημα με ρή-
ματα που δείχνουν κυρίως κίνηση.
Σημαίνει: **προς τα εδώ**: Ἴθι **δεῦρο**
(= ἔλα προς τα εδώ).

Αλλά πολλές φορές με ρήμα
στην προστακτική χρησιμοποιεί-
ται ως προτρεπτικό μόριο: **εμπρός!**

λοιπόν!:

Καί μοι **δεῦρο** εἶπέ (=εμπρός
τώρα πες μου).

8. δῆ Βεβαιωτικό μόριο που σημαί-
νει: **βέβαια, πράγματι, λοιπόν κτλ.**

Νῦν δὲ ὁρᾶτε **δῆ** ἐν οἴῳ ἐστέ
(= τώρα βλέπετε βέβαια σε ποια
κατάσταση είστε).

Αὕτη **δῆ**, ἔφη, ἡ Σωκράτους σο-
φία; (= αυτή είναι λοιπόν η σο-
φία του Σ.;).

Το δῆ βρίσκεται συχνά μαζί
με άλλα μόρια ἢ επιρρήματα,
ὅπως:

δῆ που = βέβαια, υποθέτω, αν
δεν απατώμαι,
καὶ δῆ = και μάλιστα,
νῦν δῆ = τώρα πια,

πάλαι δὴ = ἤδη προ πολλού,
πολλάκις δὴ = πολλές φορές ως
τώρα:

Οὐ δὴπου τὸν ἄρχοντα τῶν
ἀρχομένων πονηρότερον προσή-
κει εἶναι.

— Ἥ καὶ παρέστη; (= αλήθεια, ἦρ-
θε;) — Καὶ δὴ ἐπὶ δισσαῖς ἦν πύ-
λαις (= και μάλιστα ἦταν κοντά
στις...).

Νῦν δὴ οἶμαι ἄμεινον ἂν μάθοις
ὃ ἄρτι ἠρώτων (= τώρα πια νο-
μίζω μπορείς να καταλάβεις κα-
λύτερα...).

Ἄλγῶ πάλαι δὴ τὰ ἐπί σοι κακά
(= ἤδη προ πολλού υποφέρω
για τα...).

9. **δῆτα** Εμφατικότερος τύπος του

δή που σημαίνει: βέβαια, αναμφί-
βολα, συχνός στους διάλογους:

– Γινώσκεθ' ὑμεῖς; – Γινώσκο-
μεν **δῆτα**.

Καὶ **δῆτ'** ἐτόλμας τούσδ' ὑπερ-
βαίνειν νόμους;

10. **εἶεν** χρησιμοποιείται στους διά-
λογους για τη μετάβαση από το ένα
ζήτημα στο άλλο. Σημαίνει **συγκα-
τάθεση** = καλά! πάει καλά! ας είναι!

– Τελεῖ (= πληρώνει) τοῦτο τὸ
ἀργύριον ὡς τί γεννησόμενος;

– Δῆλον ὅτι ἀγαλματοποιός.

– **Εἶεν**, ἦν δ' ἐγώ (= καλά, εἶπα
εγώ).

Σημείωση. Συγγενικό με το εἶεν είναι το προτροπτικό μόριο εἶα (ὅπως ἔνεκεν και ἔνεκα) που σημαίνει: εμπρός λοιπόν, ἔλα λοιπόν: Ἄλλ' εἶα χῶρει καὶ κόμιζ' Ἰάσονα (= εμπρός λοιπόν πήγαινε και φέρε...).

11. ἔτι Συνήθως σε καταφατικές προτάσεις σημαίνει: **ακόμη**, ενώ σε αρνητικές σημαίνει **πια**:

Ἄλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, **ἔτι** καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ βουλευέσθαι **ἔτι** ὥρα, ἀλλὰ βεβουλεῦσθαι (= δεν είναι πια ὥρα να σκεφτεῖς, ἀλλὰ να ἔχεις σκεφτεῖ).

Με άρνηση προκύπτουν οι τύποι: ούκέτι, μηκέτι:

Εί δέ τι περιμενοῦμεν, αδύνατον καὶ οὐκέτι οἷόν τε.

Μηκέτι άμάρτανε (= μην κάνεις πια αμαρτίες).

12. ἦ Επίρρημα με δύο κύριες έννοιες: βεβαιωτική (= πράγματι, βέβαια) και ερωτηματική (= αλήθεια; δεν είναι έτσι;).

Το βεβαιωτικό ἦ πολύ συχνά βρίσκεται μαζί με ένα ή και δύο άλλα μόρια: ἦ ἄρα, ἦ δή, ἦ δή που, ἦ πού γε, ἦ μήν κτλ.

Εί εκείνος απέθανεν ἦ που Ἄγορατός γε δικαίως άποθανεῖται (= νομίζω δίκαια πράγματι θα..).

Ἐξεστὶν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἢ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν (= μπορείτε να έχετε ἀπὸ μας εγγυήσεις ὅτι πραγματικά θα σας προσφέρουμε...).

Το ἦν μὴν εκφράζει ἰσχυρὴ βεβαίωση καὶ βρίσκεται κυρίως σε ὄρκο ἢ υπόσχεση.

Το ἐρωτηματικὸ ἢ εἰσάγει εὐθείες ἐρωτηματικὲς προτάσεις καὶ ἐκφέρεται ἐπίσης με ἄλλα μόρια: ἢ γάρ; (= δεν εἶναι ἔτσι; ἀλήθεια;), ἢ καί; ἢ που; (= ἀλήθεια λοιπόν;) κτλ.:

Ἄλλὰ τίς σοι διηγείτο; ἢ αὐτός Σωκράτης; (= ἀλήθεια ὁ ἴδιος ὁ Σ.·;)

Ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας;

Ἡ που σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ;
Το **ἦ** και με τη βεβαιωτική και με
την ερωτηματική σημασία βρίσκε-
ται στην αρχή της προτάσεως.

13. **ἦ** Αναφορική αντωνυμία που
πήρε επιρρηματική σημασία και
σημαίνει τόπο (= ὅπου) και, στους
Αττικούς κυρίως, τρόπο (= ὅπως):

Τρέπονται **ἦ** ἐκείνη ὑφηγεῖται
(= στρέφονται ὅπου ἐκείνη τους
οδηγεῖ). **Ἡ** νομίζεται (= ὅπως
εἶναι ἐθιμο).

Με υπερθετικό ἔχει επιτατική
σημασία:

Πορεύεται ὡς βασιλέα **ἦ** ἐδύνα-
το τάχιστα (= ὅσο πιο γρήγορα
μπορούσε).

14. **μά** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α΄ II, 3, Σημείωση).

15. **μάλιστα** Επίρρημα υπερθετικού βαθμού του μάλα. Σημαίνει: **πάρρα πολύ, προπάντων και, συνήθως με αριθμητικό, περίπου:**

Ἄλλὰ τῷ ὄντι **μάλιστα** ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσιν (= προπάντων αὐτὴ τὴν ἀρετὴ...).

Τότε δὴ ἀπῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας **μάλιστα** τριακόσιοι (= περίπου τριακόσιοι).

Πηνίκα **μάλιστα**; (= τι ὥρα περίπου;).

(πβ. ν.ε. ξόδεψε το πολύ πολύ χίλιες δραχμές).

16. **μήν** Βεβαιωτικό μόριο (= βέβαια, λοιπόν). Το βρίσκουμε και ύστερα από άλλα μόρια: ἤ μήν (= βεβαιότατα), καὶ μήν, ἀλλὰ μήν (= πραγματικά όμως):

Ἢ μήν καὶ πόνοσ ἐστίν.

Καὶ μήν ἐφίημι (= καλά λοιπόν, επιτρέπω).

Το μήν σε ερωτηματικές προτάσεις σημαίνει **λοιπόν**:

Πῶσ μήν παῖδας ὄντας ἡμᾶσ καὶ ἐφήβουσ τάναντία τούτων διδάσκετε;

Το μήν συχνά με το μόριο γε έχει εναντιωματική ή αντιθετική σημασία (= αλλ' όμως, αντίθετα):

Ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκεῖ-
νοις ἦν ἡδιστον, ἡμῖν **γε μὴν**
ὡς χαλεπώτατον (= ἐκεῖνοι μας
φέρονταν ὅπως ἦταν πιο ευχά-
ριστα σ' ἐκείνους, ἐνῶ σε μας
ὅπως μας ἦταν πιο δυσάρε-
στα).

17. **νή** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αι-
τιατική ως προσδιορισμός σε επιρ-
ρήματα §41 και καταχρηστικές προ-
θέσεις, Επίμετρο Α', II, 3 Σημείω-
ση).

18. **νῦν** Επίρρημα χρονικό = τώ-
ρα· νυνί = τώρα ακριβῶς, πβ. οὔτο-
σί = αὐτός ἐδῶ, ὀδί (ὄδε-ί) κτλ.:

Ἔτι καὶ **νῦν** ἐμοὶ πείθου καὶ σώ-
θητι:

Χρῆν δήπου **νυνὶ** αὐτοὺς ἐμοῦ
κατηγορεῖν (= ἔπρεπε βέβαια...).

Ο εγκλιτικός τύπος νυν (ή νυ)
μεταφράζεται: **λοιπόν:**

Ἴτε **νυν**, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος καὶ
ἐρωτᾶτε (= πηγαίνετε λοι-
πόν...).

Δεῦρο **νῦν** (= εμπρός λοιπόν,
γρήγορα).

(Βλ. τοίνυν, §150 και Επίμετρο
B 34).

19. ὄπη (πβ. πῆ; και πῆ). Αναφο-
ρικό επίρρημα με τροπική κυρίως
σημασία (= ὅπως) και σπανιότερα
τοπική (= ὅπου):

Ἵπη ἂν δοκῆ ἀμφοτέροις
(= ὅπως αποφασίσουν και οι
δύο).

Ἄγων ἐμβαλοῦ μ' ὄπη θέλεις
(= οδήγησε και βάλε με όπου θέλεις).

20. **ὄποι** (πβ. ποῖ; και ποί). Αναφο-
ρικό επίρρημα με τοπική σημασία
(= όπου):

Ἐξεστιν ἀπιέναι ὄποι ἂν βού-
λωνται (= επιτρέπεται να πάνε
όπου θέλουν).

Οὐκ οἶσθ' ὄποι γῆς φέρει (= δεν
ξέρεις πού πας).

21. **οὖν** Χρησιμοποιείται στο λόγο
ως:

α) επίρρημα βεβαιωτικό και σημαί-
νει: πράγματι, λοιπόν, τελοσπά-
ντων, οπωσδήποτε κτλ.:

Εἴτε οὖν ἀληθὲς εἶτ' οὖν ψευδὲς
(= εἴτε εἶναι πράγματι αληθι-
νό...), Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγου-
σι, Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι,
ἐκ δ' οὖν τῆς γῆς ἀνεχώρησαν
(= τελοσπάντων ἔφυγαν ἀπό...).
Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ
οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς
(= οπωσδήποτε ὅμως θα προτι-
μήσω εσάς).

β) συμπερασματικός σύνδεσμος
(= λοιπόν, ἄρα):

Ὁ σῆτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίον-
τες διεγίνοντο (= περνούσαν
λοιπόν τρώγοντας κρέας).
Ἀπό το οὐκ και οὖν σχηματίζο-
νται τα: οὔκουν (= ὄχι λοιπόν)

και οὐκοῦν (= λοιπόν, επομένως, άρα):

Οὐκουν έρεΐς ποτέ; (= δε θα μιλήσεις τελοσπάντων;).

Οὐκουν εΐκός γ' έξ ῶν συ λέγεις (= δεν είναι λοιπόν φυσικό τουλάχιστο από όσα εσύ λες).

Οὐκοῦν φοβεΐσθαι χρη τοῦς ψόγους και άσπάζεσθαι τοῦς έπαΐνους (= πρέπει λοιπόν να φοβόμαστε...).

Οὐκοῦν όρᾶς και ούχ όρᾶς άμα ταυτόν; (= βλέπεις λοιπόν και συγχρόνως δε βλέπεις...;).

Το οὐκουν σε διάλογους σημαΐνει: **όχι, καθόλου, με κανέναν τρόπο:**

– Ἄλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; – **Οὐκουν** ἔγωγε (= εγώ τουλάχιστο όχι).

Το γοῦν (ἀπό τό γέ και οῦν) σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο, πάντως:**

Χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ τὰ ὑδάτια φαίνεται (= πάντως τα ρυάκια φαίνονται...).

Το μέν οῦν χρησιμοποιεῖται σε απαντήσεις με τη σημασία: **απεναντίας, οπωσδήποτε όμως:**

– Ἄτόπον τὸ ἐνύπνιον, ὧ Σώκρατες. – Ἐναργὲς μέν οῦν (= — Παράξενο το ὄνειρο... — Οπωσδήποτε όμως ολοφάνερο).

Το οῦν προστίθεται σε αντωνυμίες ἢ επιρρήματα και επιτείνει

τη σημασία τους: ὅστισοῦν (ὅστις – οὔν) (= οποιοσδήποτε), ὅπωσοῦν (ὅπως – οὔν) (= οπωσδήποτε) κτλ.

(Βλ. και συμπερασματικούς παρατακτικούς συνδέσμους §150).

22. πέρ Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: ακριβώς, μάλιστα. Βρίσκεται με αναφορικά ή με άλλα μόρια, όπως: ὅσπερ, οἷός περ, ἔνθαπερ, ἦπερ, ὥσπερ, καθάπερ, διόπερ, εἶπερ, καίπερ (= αν και) κτλ.:

Ὅπερ νῦν δὲ ἐλέγομεν.

Οὕτως ἔχει, ὥσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν.

Διόπερ καὶ μὴ ὀκνεῖν δεῖ (= γι' αυτό και δεν πρέπει να διστάζουν).
Γινώσκω σαφῶς, καίπερ σκοτεινὸς ὢν, τήν γε σὴν αὐδὴν ὅμως

(= αν και είμαι τυφλός, γνωρίζω καθαρά τη φωνή σου).

23. **πή** (πβ. ὄπη, πή;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει τρόπο (= κατά κάποιον τρόπο, κάπως) και τόπο (= σε κάποιο μέρος, κάπου):

Ἔχεις **πη** ἄλλη λέγειν; (= μπορείς να μιλήσεις κάπως αλλιώς;).

Πεσόντος **πη** τοῦ τείχους (= σε κάποιο μέρος του τείχους που έπεσε).

24. **πή** (πβ. ὄπη, πή). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει τρόπο (= κατά ποιον τρόπο; πώς;) και τόπο (= σε ποιο μέρος; πού;):

Πῆ σοι δοκεῖ περὶ αὐτοῦ; (= πώς σου φαίνεται, τι γνώμη ἔχεις γι' αυτό;).

Ἐσκόπει **πῆ** εὐαποτειχιστότατος εἴη ὁ Πειραιεύς (= σε ποια μέρη ἦταν ευκολότατο να περιτειχισθεῖ ο Π.)

25. ποί (πβ. ὅποι, ποῖ;). Εγκλιτικό μόριο που δείχνει τόπο (= κάπου):

Οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς ἀναλίσκειν, ἂν **ποι** βούλωνται ἄλλοσε (= δε θα επιτρέπεται σ' αυτούς να ξοδεύουν, αν κάπου αλλοῦ θέλουν).

26. ποῖ (πβ. ὅποι, ποί). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει κυρίως τόπο (= προς ποιο μέρος;):

Ποῖ τις ἂν τράποιτο; (= προς τα πού να στραφεί κανείς;).

27. πολλάκις Επίρρημα που σημαίνει **πολλές φορές:**

Ποιεῖ δὲ ταῦτα **πολλάκις** τοῦ μηνός.

Αλλά ὕστερα ἀπὸ τους συνδέσμοις εἰ, ἔάν, ἂν, μή σημαίνει ἴσως, **τυχόν:**

Σεισμὸς εἰ γένοιτο **πολλάκις** (= αν τυχόν γινόταν...).

Μὴ **πολλάκις** ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος σφήλη ἑξαπατήσας (= μην τυχόν εκείνος ο Ε. μας ξεγελάσει και κάνουμε λάθος).

28. ποτέ Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάποτε:**

Ἴδων δέ ποτε Νικομαχίδην ἀπιό-
ντα ἤρετο.

Ἦν τις τοῦ τυράννου πάλαι ποτέ
(= ἦταν κάποιος που ανήκει κά-
ποτε παλιότερα στον τύραννο).

Ἵστερα ἀπό ερωτηματική
αντωνυμία ἢ ερωτηματικό επίρρη-
μα σημαίνει ἄραγε, τάχα:

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτέ
λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους (= με
ποιους ἄραγε, λόγους...),
(πβ. το ερωτηματικό πότε).

29. που Εγκλιτικό μόριο που ση-
μαίνει κάπου, σε κάποιο μέρος:

Ὅρῳσιν ἰππέας που πέραν τοῦ
ποταμοῦ.

Επίσης το πού σημαίνει: κατά

κάποιο τρόπο, ίσως, νομίζω

κ.τ.ό.:

Ταῦτα οὔτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τίς **που** μεγάλα κακά (= κάποιος ἄλλος ἴσως).

Τῆ γάρ **που** ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (= νομίζω ὅτι πρέπει να πεθάνω...).

(πβ. το ερωτηματικό ποῦ).

30. πω Εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται σε αρνητική πρόταση ή ερωτηματική που περιέχει ἄρνηση και σημαίνει: **ως τώρα, ακόμη:**

Οὐκ ἴσασί **πω** τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν (= δεν ξέρουν ακόμη...).

Τίς πόλις **πω** τούτῳ ἐπεχείρησε; (= ποια πόλη επιχείρησε ως τώρα αυτό το πράγμα;).

Συχνά βρίσκεται στα κείμενα σε μια λέξη με άλλα μόρια, λ.χ. οὔπω, μήπω, οὔδέπω, πώποτε, οὔδεπώποτε κτλ.:

Ἦδη πώποτέ που ἤκουσας;
(= ἤδη ποτέ ως τώρα άκουσες κάπου;).

Πρωταγόραν οὔτε γινώσκεις, ὡς φής, οὔτε διείλεξαι οὔδε-
πώποτε (= οὔτε ποτέ ως τώρα έχεις συζητήσει μαζί του).

(πβ. Διαφορά του πώ και ἔτι:
οὔπω καιρός = δεν είναι ακόμη ο κατάλληλος καιρός, οὔκέτι καιρός = δεν είναι πια...).

31. πῶς Εγκλιτικό μόριο που δείχνει τρόπο (= κατά κάποιο τρόπο, κάπως):

Ἔνεστι γάρ πως τῆ τυραννίδι νόσημα (= υπάρχει κατά κάποιο τρόπο μια αρρώστια στο τυραννικό πολίτευμα).

Πράσσοντές πως ταῦτα... (= καθώς ασχολούνταν κάπως μ' αυτά). (πβ. το ερωτηματικό πῶς).

32. τάχα Η πρώτη σημασία του είναι ίδια με τη σημασία του επιρρήματος ταχέως (= γρήγορα). Αλλά συνήθως βρίσκεται στους αττικούς πεζογράφους με τη σημασία του **ίσως**:

Κραυγή τε ἐγένετο καὶ ἔφευγον, **τάχα** δέ τις καὶ τετρωμένος (= και κάποιος ίσως τραυματισμένος).

33. τάχιστα Επίρρημα που σημαίνει πολύ γρήγορα. Αλλά ύστερα από χρονικούς συνδέσμους (ἐπεὶ, ἐπειδὴ κτλ.) σημαίνει αμέσως, μόλις:

Ἐπεὶ τάχιστα ἦρέθη, ἦρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν (= μόλις τον εξέλεξαν ἀρχισε πρώτα πρώτα ἀπὸ τους θεούς).

34. τοι Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: βέβαια, χωρίς αμφιβολία. Βρίσκεται συχνά ύστερα ἀπὸ υποθετικούς ἢ αιτιολογικούς συνδέσμους ἢ ἄλλα μόρια:

Εἴ τοι νομίζεις κτῆμα τὴν αὐθάδIAN, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.
Φασί γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι.

(Για τους τύπους: τοίνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν βλ. §150).

35. **ὥς** Το ὥς χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο ως:

α) **επίρρημα αναφορικό (= ὅπως) και δεικτικό (ὥς) (= ἔτσι):**

Ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας, ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο.

Σε επιφωνηματικές προτάσεις που δείχνουν θαυμασμό σημαίνει πόσο!:

Μῆτερ, ὥς καλός μοι ὁ πάππος.
Με υπερθετικό επίθετο ή επίρρημα σημαίνει ὅσο το δυνατό:

Οι ρήτορες στοχάζονται ὅπως οἱ πολῖται ὡς **βέλτιστοι** ἔσονται.
Το ὡς με τροπικά επιρρήματα θετικού βαθμοῦ επιτείνει ἢ περιορίζει τη σημασία τους:

Οἱ ὡς **ἀληθῶς** σύμμαχοι καὶ φίλοι ὄντες (= οἱ πραγματικά αληθινοὶ σύμμαχοι...).

Ὡς **ἡπίως** εἰπεῖν πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέρει (= κάπως ἡπια συμφέρει νά...).

πβ. ὡσαύτως (ὡς-αὐτως: το επίρρ. της αντωνυμίας αὐτός) = κατά τον ἴδιο τρόπο, ἔτσι.

β) σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός, τελικός, αποτελεσματικός, χρονικός (βλ. στο κεφάλαιο των ειδικών,

αιτιολογικών κτλ. προτάσεων). Για τη χρήση του ως με τις αιτιολογικές και τελικές μετοχές βλ. §101, 2 και 3.

γ) πρόθεση (καταχρηστική). Βλ. Επίμετρο Α' II, 3.

Σημείωση. Με επιρρηματική σημασία χρησιμοποιούνται επίσης και μερικοί τύποι ρημάτων, όπως: ἄγε, ἴθι, φέρε που σημαίνουν **εμπρός, λοιπόν:**

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός λοιπόν, ας εξετάσουμε).

Ἴθι νυν, φράσον ὡς εἰσέρχομαι (= εμπρός λοιπόν, πες ότι...) (βλ. και §86α).

(πβ. ν.ε. Έλα, λέγε λοιπόν. Εκεί-
νος δωσ' του και έλεγε καί ξανά-
λεγε τα ίδια).

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*

Αιτιατική

- απόλυτη Β, 103.
 - επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 45.
 - ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 38.
 - προσδιορισμός επιρρημάτων Α, 41.
- αναστροφή προθέσεως
Γ, Επίμετρο Α΄ Σημ. α΄.
αντικείμενο Β, 49 - 61.
— άμεσο Β, 49 και 57 - 61.

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους

- έμμεσο Β, 49 και 57 - 61.
- εξωτερικό Β, 54.
- εσωτερικό αποτελέσματος Β, 54.
- σε αιτιατική Β, 54.
- σε γενική Β, 51.
- σε δοτική Β, 52.
- σύστοιχο Β, 54 - 56.
- αντωνυμίες Γ, 107 - 118.**
- αλληλοπαθής Γ, 112.
- αναφορικές Γ, 118.
- αόριστες Γ, 117.
- αυτοπαθείς Γ, 110.
- δεικτικές Γ, 114 - 115.
- ερωτηματικές Γ, 116.
- κτητικές Γ, 113.
- οριστική η επαναληπτική Γ, 109.
- προσωπικές Γ, 108.
- αόριστος Β, 81.**
- εναρκτικός Β, 81.

- γνωμικός Β, 81.
- απαρέμφατο Γ, 90 κ.ε.**
- άναρθρο Γ, 94.
- αποτελέσματος Γ, 91.
- ειδικό Γ, 92 και 96.
- έναρθρο Γ, 93.
- τελικό Γ, 92 και 97.
- απρόσωπα ρήματα Γ, 73.**
- απρόσωπες εκφράσεις Γ, 73.**
- άρθρο Γ, 119 - 122.**
- αττική σύνταξη Α, 14.**

Γενική

- απόλυτη Γ, 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός Α, 43.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός Α, 32 (αιτίας Α, 32, αντικειμενική Α, 32 - 33, αξίας ή τιμήματος Α, 32, διαιρετική Α, 32, ιδιότητας Α, 32,

κτητική Α, 32, ύλης Α, 32, υποκει-
μενική Α, 32).

— κατηγορηματική Α, 17 (αξίας Α,
17, διαιρετική Α, 17, ιδιότητας Α,
17, κτητική Α, 17, ύλης Α, 17).

— προσδιορισμός επιρρημάτων
και επιφωνημάτων
Α, 39.

Δοτική

— επιρρηματικός προσδιορισμός
Α, 44.

— ετερόπτωτος προσδιορισμός Α,
36.

— προσδιορισμός επιρρημάτων Α,
40.

— προσωπική Α, 53.

δυνητική ευκτική Β, 87.

— οριστική Β, 85.

Εγκλίσεις Β, 76 κ.ε.

- προτάσεων επιθυμίας Β, 89.
- προτάσεων κρίσεως Β, 89.
- έλξη Γ, 118 και Ε, 188.
- ενεστῶτας Β, 78.
- αποπειρατικός Β, 78.
- αποτελεσματικός Β, 78.
- βουλευτικός Β, 78.
- γνωμικός Β, 78.
- ιστορικός η δραματικός Β, 78.
- επεξήγηση Α, 24 - 25.
- επιρρηματικοί προσδιορισμοί Γ, 123 - 137.
- αιτίας Γ, 131.
- αναφοράς Γ, 134.
- αποτελέσματος Γ, 133.
- αρνήσεως Γ, 137.
- βεβαιώσεως Γ, 137.
- δισταγμού η πιθανότητας Γ, 137.

- εναντιώσεως και παραχωρήσεως Γ, 136.
- ποσού Γ, 130.
- προϋποθέσεως η όρου Γ, 135.
- σκοπού Γ, 132.
- τόπου Γ, 126 - 127.
- τρόπου Γ, 129.
- χρόνου Γ, 128.
- ετεροπροσωπία Γ, 95.**
- ευθύς λόγος Ε, 180.**
- ευκτική Β, 87.**
 - δυνητική Β, 87.
 - επαναληπτική Β, 87, Σημ. β΄.
 - ευχετική Β, 87.
 - του πλάγιου λόγου Β, 87 Σημ. α΄.
- Ημιπερίοδος Α, 6.**
- Κατηγορήμα Α, 7.**
- κατηγορούμενο Α, 7 και 9, 11 - 12 και 16 - 18.**

- επιρρηματικό Α, 11.
- μονολεκτικό Α, 7.
- περιφραστικό Α, 7.
- προληπτικό η του αποτελέσματος Α, 12.

Μέλλοντας Β, 80.

- γνωμικός Β, 80.
- εξακολουθητικός Β, 80.
- συντελεσμένος Β, 84.

μετατύπωση προθέσεως

Επίμετρο Α' Σημ. β'

μετοχή Γ, 98 - 104.

- απόλυτη (σε γενική και σε αιτιατική) Γ, 103.
- επιθετική η αναφορική Γ, 98 - 99.
- επιρρηματική Γ, 98 και 101.
- κατηγορηματική Γ, 98 και 100.

μόρια Επίμετρο Β'.

μόρια αρνητικά Δ, 141 - 142.

Οριστική Β, 85.

— **δυνητική Β, 85.**

— **ευχετική Β, 85.**

Παράθεση Α, 24 - 25.

— **προεξαγγελτική Α, 26.**

παραθετικά Α, 34 - 35.

παρακείμενος Β, 82.

πάρλειψη

— **κατηγορουμένου Α, 22.**

— **ρήματος Α, 21.**

— **υποκειμένου Α, 20.**

παρατατικός Β, 79.

— **βουλευτικός η αποπειρατικός Β,
79.**

— **επαναληπτικός Β, 79.**

περίοδος Α, 6.

πλάγιος λόγος Ε, 180 - 183.

— **δευτερεύουσες προτάσεις Ε, 182
- 183.**

- κύριες προτάσεις Ε, 182.
- ποιητικό αίτιο Α, 68.**
- προθέσεις**
 - γενικά Δ, 138.
 - αναλυτικά Επίμετρο Α΄.
 - δίπτωτες Δ, 140 και Επίμετρο Α΄ I (Β΄).
 - μονόπτωτες Δ, 140 και Επίμετρο Α΄ I (Α΄).
 - τρίπτωτες Δ, 140 και Επίμετρο Α΄ I (Γ΄).
 - καταχρηστικές Επίμετρο Α΄ II.
 - κύριες Επίμετρο Α΄ I
- προσδιορισμοί Α, 23 - 45 και Γ, 123 - 137.**
 - επιθετικοί Α, 27 - 28.
 - επιρρηματικοί Α, 23. και Γ, 123 - 137.
 - ετερόπτωτοι Α, 23 και 31 - 38.

- κατηγορηματικοί Α, 29 - 30.
- ομοιόπτωτοι Α, 23 - 30.
- ονοματικοί Α, 23 - 38.
- προστακτική Β, 88.**
- πρόταση 1. Είδη προτάσεων:**
 - απλές Α, 7.
 - αρνητικές η αποφαστικές Α, 3.
 - ελλειπτικές Α, 19.
 - επαυξημένες Α, 23.
 - επιθυμίας Α, 1.
 - επιφωνηματικές Α, 1.
 - ερωτηματικές 1 (διμελείς 2α, με μερική άγνοια 2, με ολική άγνοια 2).
 - καταφατικές Α, 3.
 - κρίσεως Α, 8.
 - κύριες η ανεξάρτητες Α, 4.
 - σύνθετες Α, 13.
 - δευτερεύουσες η εξαρτημένες 4

(επιρρηματικές Δ, 153 και Δ, 162 - 175 κ.ε.: αιτιολογικές Δ, 163, αναφορικές Δ, 175 κ.ε., αποτελεσματικές Δ, 165, εναντιωματικές και παραχωρητικές Δ, 171, παραβολικές η παρομοιαστικές αναφορικές Δ, 178, τελικές Δ, 164, υποθετικές Δ, 167 - 170, χρονικές Δ, 173· ονοματικές Δ, 153 - 161 και Δ, 175 κ.ε.: αναφορικές Δ, 175 κ.ε., ειδικές Δ, 155 - 156, ενδοιαστικές Δ, 157 - 158, πλάγιες ερωτηματικές Α, Δ, 159 - 161).

Ρήματα Β, 46 - 75.

- απρόσωπα η τριτοπρόσωπα Β, 73.
- ενεργητικά Β, 47 - 61 (αμετάβατα Β, 47 - 48, μεταβατικά Β, 47 - 61:

μονόπτωτα Β, 49 - 54, δίπτωτα Α, 49 και Β, 57 - 61).

— μέσα Β, 62 - 66 (αλληλοπαθή Β, 65, αυτοπαθή η ευθέα Β, 62, διάμεσα Β, 64, δυναμικά Β, 66, περιποιητικά Β, 64, πλάγια Β, 64).

— ουδέτερα Β, 72.

— παθητικά Β, 67 - 71.

— συνδετικά Α, 7 και 10.

ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος Γ, 105.

Συμφωνία όρων προτάσεως Α, 16 - 18.

σύνδεση

— απλή αντιθετική Δ, 146α.

— αποφατική Δ, 144β.

— επιδοτική αντιθετική Δ, 148β.

— καταφατική Δ, 144α.

- μετοχών Γ, 104.
- προτάσεων Δ, 143 κ.ε. (παρατακτική Δ, 143 - 152: με αιτιολογικούς συνδέσμους Δ, 151, με αντιθετικούς συνδέσμους Δ, 146 - 148, με διαχωριστικούς συνδέσμους Δ, 149, με συμπερασματικούς συνδέσμους Δ, 150, με συμπλεκτικούς συνδέσμους Δ, 144 - 145· υποτακτική Δ, 143 και Δ, 153 - 179): Βλ. προτάσεις δευτερεύουσες η εξαρτημένες),
συνδετικό ρήμα Α, 7 και 10.
- σχήματα λόγου Ε, 184 - 191.**
 - αλληγορία Ε, 191, 5,
 - ανακόλουθο Ε, 188, 3.
 - αντίφραση Ε, 191, 3.
 - από κοινού Ε, 189, 1α.
 - ασύνδετο Δ, 143α και Ε, 187ζ,

- βραχυλογία Ε, 189, 1.
- ειρωνεία Ε, 191, 3β.
- έλξη Γ, 118 και Ε, 188, 5.
- ένα με δύο 189, 2γ.
- εξ αναλόγου Ε, 189, 1β.
- ευφημισμός Ε, 191, 3γ.
- ζεύγμα Ε, 189, 1γ.
- καθολικού και μερικού Ε, 188, 4.
- κατά το νοούμενο Ε, 188, 1.
- κατεξοχήν Ε, 190β.
- κύκλος Ε, 187δ.
- λιτότητα Ε, 191, 3α.
- μεταφορά Ε, 190α.
- μετωνυμία Ε, 191, 2.
- ομοιοτέλετο η ομοιοκατάληκτο Ε, 187στ.
- παραλληλίας Ε, 189, 2α.
- παρομοίωση Ε, 191, 6.

- παρονομασία η παρήχηση Ε, 187ε.
 - περίφραση Ε, 189, 2β.
 - πλεονασμός Ε, 189, 2.
 - πολυσύνδετο Ε, 187η.
 - πρόληψη Ε, 188, 7.
 - πρωθύστερο Ε, 187β.
 - σημασιολογική φθορά της λέξεως Ε, 190γ.
 - σύμφυση Ε, 188, 2.
 - συνεκδοχή Ε, 191, Α, 1.
 - υπαλλαγή Ε, 188, 6.
 - υπερβατό Ε, 187α.
 - υπερβολή Ε, 191, 4.
 - χιαστό Ε, 187 γ.
- Ταυτοπροσωπία Γ, 95.**
- τμήση προθέσεως Επίμετρο Α΄**
Σημ. α΄.
- Υπερσυντέλικος Β, 83.**

υποκείμενο Α, 7 - 8.

υποθετικοί λόγοι Δ, 167 - 170.

— **ελλειπτικοί Δ, 169.**

— **εξαρτημένοι Δ, 170.**

υποτακτική Β, 86.

— **απορηματική Β, 86.**

— **βουλητική Β, 86.**

Χρόνοι Β, 71 - 84.

— **εξακολουθητικοί Β, 76.**

— **μελλοντικοί Β, 76.**

— **παρελθοντικοί Β, 76.**

— **παροντικοί Β, 76.**

— **συνοπτικοί Β, 76.**

— **συντελικοί Β, 76.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 5ου ΤΟΜΟΥ

Σελίδα

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	5
--------------------------------	---

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	22
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ η ΦΡΑΣΕΩΝ	48
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	61
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β΄	ΤΑ ΜΟΡΙΑ	112

ΠΙΝΑΚΕΣ 5ου ΤΟΜΟΥ

15. Ευθύς και πλάγιος λόγος 18

16. Οι κύριες προθέσεις 103

Αλφαβητικό ευρετήριο 152

κοσμήματα

ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

171 / 214

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.